ԳԱՆՁԱՍԱՐ

ԲԵՐԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ (ԻԹ. ՏԱՐԻ)

Սեպտեմբեր Գ. 2019

نشرة مطرانية الأرمن الأرثوذكس

ԱՍԱՏ. «ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՅ ՇՕՇԱՓԵԼԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ Կ'ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻՆ»

Երկուշաբթի, 23 Սեպտեմբեր 2019-ին, Սուրիոյ նախագահ Պաշշար ալ Ասատ ընդունեց իտալացի քաղաքական գործիչներ եւ խորհրդարանականներ ընդգրկող պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ՝ Իտալիոյ խորհրդարանի անդամ Փաուլօ Ռոմանիի:

Հանդիպումին ընթացքին կողմերը խորհրդակցեցան Սուրիոյ իրավիճակի վերջին զարգացումներուն, քաղաքական գործընթացին եւ երկրին վերականգնումին շուրջ: Ասատ յայտնեց, թէ հակառակ անոր որ Թուրքիա եւ ԱՄՆ ջանք չեն խնայեր Սուրիոյ պատերազմի ալիքը սաստկացնելու, ահաբեկչութեան աջակից հանդիսանալու եւ սուրիացի տեղահանուածներուն տունդարձը կանխարգիլելու, այնուամենայնիւ զինուորական գետնի վրայ դրական շօշափելի զարգացումներ կ'արձանագրուին:

Իրենց կարգին, պատուիրակութեան անդամները շեշտեցին, որ լրատուական միջոցներուն ապատեղեկատուութիւնը տեղի տուաւ սուրիական իրականութեան դիմաց: Այս լոյսին տակ ալ եւրոպական շարք մը պետութիւններ պէտք է հաւասարակշռուած քաղաքականութիւն որդեգրեն Սուրիոյ նկատմամբ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԵՒ ՄԱԿ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆՈՒԱՆԱՑԱՆԿԸ

Երեքշաբթի, 24 Սեպտեմբեր 2019-ին, Դամասկոսի չինական դեսպանատան մէջ տեղի ունեցած ձեռնարկին ընթացքին, Սուրիոյ արտաքին գործոց նախարար Ուալիտ ալ Մուալլէմ ըսաւ. *«Սուրիոյ մէջ ՄԱԿ-ի յատուկ բանագնաց Կիր Պետերսընի Սուրիա այցելութեան ընթացքին համաձայնութիւն գոյացաւ Սուրիոյ Սահմանադրական Յանձնախումբի մանրամասնութիւններուն շուրջ, յետ Սուրիոյ նախագահ Պաշշար ալ Ասատի թելադրանքներուն եւ հետապնդման, ինչպէս նաեւ 18-ամսեայ երկարատեւ խորհրդակցութիւններուն»:*

Սուրիական «Ուաթան» թերթը յայտնեց, որ կողմերը համակարծիք էին այն գաղափարին շուրջ, որ Սուրիոյ ժողովուրդը միայն իրաւասու է իր երկրին ապագան ուրուագծելու՝ առանց արտաքին միջամտութեան:

Սուրիա ներկայացուցած է յանձնախումբի իր առաջարկած անձնակազմը:

Յիշենք, որ Սուրիոյ Սահմանադրական Յանձնախումբի անդամներուն մաս կը կազմէ Սուրիոյ Խորհրդարանի երեսփոխան դոկտ. Նորա Արիսեան:

ԲԵՐԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ՀԱԼԷՊԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ

Երկուշաբթի, 23 Սեպտեմբեր 2019-ին, Բերիոյ Հայոց Թեմի պատուիրակութիւնը՝ թեմական Առաջնորդ Տէր Մասիս Ս. Եպս. Զօպուեանի գլխաւորութեամբ, Ազգային Վարչութեան ատենապետին ու անդամներուն եւ Հալէպի Նահանգային Խորհուրդի ներկայացուցիչին մասնակցութեամբ այցելեց Հալէպի նահանգապետին:

Մտերմիկ մթնոլորտի մէջ ընթացող հանդիպումին, թեմական առաջնորդը անդրադարձաւ նախապատերազմեան շրջանին նահանգի զարգացման, յետպատերազմեան շրջանին՝ վերականգնման եւ պատերազմի տարիներուն՝ ինքնապաշտպանութեան ուղղութեամբ Հալէպի հայ համայնքին ունեցած դերակատարութեան:

Սրբազան հայրը ընդգծեց երկրի իշխանութեան կողմէ համայնքին վայելած հոգատարութիւնը, ի մասնաւորի շեշտելով երկրի նախագահին ցուցաբերած մօտեցումը, որուն համար սուրիահայ քաղաքացիները երախտապարտ են:

Նահանգապետը անդրադառնալով տարբեր բնագաւառներու մէջ հալէպահայ համայնքի ունեցած ներդրումներուն, յիշեց յանուն նահանգի բարգաւաճման Հալէպի հայ համայնքին դրսեւորած կենսունակութիւնը եւ անհատնում ջանքերը: Ան նաեւ այցելող պատուիրակութեան ճամբով կոչ ուղղեց գաղթող հալէպահայերուն, որպէսզի վերադառնան եւ իրենց սեփական աչքերով վկայեն նահանգին մէջ տեղի ունեցած բարեփոխումներուն մասին, հաստատելով որ ամէն ջանք ի գործ պիտի դրուի Հալէպը նախապատերազմեան շրջանէն աւելի լաւ դարձնելու:

Հանդիպումին խօսուեցաւ համայնքին թէ նահանգին վերաբերող ծառայողական եւ վերականգնումի կարգ մը աշխատանքներու եւ հարցերու մասին, որոնց առնչութեամբ նահանգապետը յայտնեց իր անվերապահ աջակցութիւնը:

ՀՀ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԿՈՂՄԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ՅԱՆՁՆԵԺԻՆ ԱԿԱՆԱԶԵՐԾՈՒԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԸ

Սուրիա գործուղուած Հայաստանի Հանրապետութեան մարդասիրական առաքելութեան սակրաւորները Հալէպ իրենց ժամանումէն մինչ օրս, ութը ամիսներու ընթացքին, նահանգի Ալ Հուսէյնիէ բնակավայրին մէջ գտնուող ականապատուած երկու դաշտի ականազերծումը աւարտին հասցուցին:

Երեքշաբթի, 24 Սեպտեմբեր 2019-ին տեղի ունեցաւ տարածքներու յանձնումի պաշտօնական արարողութիւնը, որուն ներկայ գտնուեցան Հալէպի Նահանգային Խորհուրդի գործադիր մարմնի ներկայացուցիչները, ՀՀ մարդասիրական առաքելութեան ականազերծման եւ փորձագիտական կեդրոնի տնօրէն Ռուբէն Առաքելեան, կեդրոնի հիւպատոսութեան ներկայացուցիչ Արկատի Տօնոյեան եւ Սուրիոյ Հայ Աւետարանական Համայնքի պետ Վերապատուելի Յարութիւն Սելիմեան:

Նախքան արարողութիւնը, հայ մասնագէտներն ու Հալէպի նահանգապետարանի ներկայացուցիչները միասնաբար տարածքները զննեցին:

Այնուհետեւ ՀՀ մարդասիրական առաքելութեան ականազերծման եւ փորձագիտական կեդրոնի տնօրէն Ռուբէն Առաքելեան, Հալէպի Նահանգային Խորհուրդի գործադիր մարմնի ներկայացուցիչ Քումէյթ Ասի ալ Շէյխին յանձնեց տարածքներու ականազերծման առնչուող հաւաստագրերը, որոնց համաձայն, թիւ 1 եւ թիւ 2 վտանգաւոր տարածքները ականազերծուած են, մաքրուած եւ ստուգազննուած:

Ռուբէն Առաքելեան յայտնեց, որ յանձնումի վկայականով յիշուած տարածքները անվտանգ են եւ պիտանի՝ հետագայ օգտագործման համար: Մաքրուած երկու ականադաշտերը կը կազմեն 90 հազար քառ. մեթր:

Սուրիական կողմէն, Հալէպի նահանգային խորհուրդի գործադիր մարմնի ներկայացուցիչը իր խորին երախտագիտութիւնը յայտնեց Հայաստանին ու անոր ժողովուրդին՝ նման մարդասիրական աշխատանքով կեանքեր փրկելու եւ Սուրիոյ ժողովուրդին աջակցելու համար, աւելցնելով որ սա պատմական օր է, որ անգամ մը եւս կ'ամրագրէ երկու ժողովուրդներուն դարաւոր բարեկամութիւնը:

Արարողութեան աւարտին կողմերը յուշանուէրներ փոխանակեցին:

Խմբագրական

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ՄԵԿՆԱՐԿԸ ԱԶԴԱՐԱՐԵՑ

Սուրիոյ Սահմանադրական Յանձնախումբի կազմութիւնը, ՄԱԿ-ի Սուրիոյ մնայուն բանագնացին հետ համադրաբար, սուրիական տագնապի քաղաքական լուծման բանալիներէն մէկը պիտի հանդիսանայ անտարակոյս:

Յանձնախումբին մաս կը կազմեն 150 սուրիացիներ, որոնց 50-ը առաջադրած է Սուրիոյ կառավարութիւնը, 50-ը ընդդիմութիւնը, իսկ մնացեալ 50-ը կը ներկայացնէ Սուրիոյ քաղաքացիական հասարակութիւնը:

Այս յանձնախումբը ընդլայնուած կազմն է, որ Սուրիոյ արտաքին գործոց նախարարին համաձայն, հաւանաբար միայն մէկ անգամ՝ միայն 30 Հոկտեմբերին պիտի հանդիպի Ժընեւի մէջ եւ սկսի իր աշխատանքը: Հետագային այս յանձնախումբի կազմէն պիտի յառաջանայ փոքրացուած յանձնախումբ մը, որ Դամասկոսի մէջ պիտի շարունակէ իր աշխատանքը: Վերջինս պիտի կազմուի 45 անդամներէ՝ 15-ը պիտի առաջադրէ Սուրիոյ կառավարութիւնը, 15-ը ընդդիմութիւնը, իսկ 15-ը պիտի ներկայացնէ քաղաքացիական հասարակութիւնը:

Սահմանադրական փոփոխութիւններու յատուկ փոքրացուած յանձնախումբին աշխատանքը պիտի կեդրոնանայ զանազան կողմերու հետ երկխօսութեան վրայ:

Քննարկումներու աւարտին, առաջադրուած փոփոխութիւնները պիտի քուէարկուին եւ հաստատուին ընդլայնուած յանձնախումբին կողմէ:

Սուրիոյ կառավարութեան համար այս յանձնախումբի աշխատանքին նախապայմանը անկախ ըլլալու իր հանգամանքն է: Արտաքին բոլոր միջամտութիւնները մերժելի պիտի ըլլան, որովհետեւ անոնք ոչ միայն պիտի դժուարացնեն սահմանադրութեան վերանայման ընթացքը, այլեւ պիտի ծառայեն արտաքին ուժերու քաղաքական հեռանկարներուն: Սա բնականաբար պիտի դժուարացնէ սուրիական տագնապին քաղաքական լուծումը, որ պայմանաւորուած պիտի ըլլայ սահմանադրութեան վերանայման յաջողութեամբ նաեւ:

Սահմանադրութեան փոփոխութեան ընթացքին ՄԱԿ-ի դերը պիտի ըլլայ սոսկ աշխատանքին հսկելն ու անոր թափ տալը, առանց միջամտելու յանձնախումբի անդամներու քննարկումներուն խորքին ու առաջադրանքներուն:

Յանձնախումբը պիտի վերամշակէ 2012-ին մշակուած ու հաստատուած Սուրիոյ սահմանադրութիւնը: Սուրիական կողմը չի բացառեր նոյնիսկ նոր սահմանադրութեան մշակումը, ի հերքումն արեւմտեան կարգ մը երկիրներու պնդումներուն, որոնք կը փորձեն նսեմացնել քաղաքական գետնի վրայ արձանագրուած այս յառաջընթացը: Սուրիոյ արտաքին գործոց նախարարին իսկ վկայութեամբ, նախկին սահմանադրութեան մէջ որեւէ յօդուածի փոփոխութիւն ինքնին կը նշանակէ արդէն նոր սահմանադրութեան մշակում, ուստի անհիմն են կարգ մը պետութիւններու պնդումները, թէ Սուրիա պիտի չարտօնէ նոր սահմանադրութեան մշակումը:

Յանձնախումբին մէջ նկատի առնուած են սուրիական ընկերութեան զանազան բաղադրիչներէ, զանազան մասնագիտութիւններու տէր անձեր: Անոր մէջ ներկայացուած է նաեւ իգական սեռը:

Յանձնախումբի աշխատանքը մեծ ներդրում պիտի բերէ սուրիական տագնապի քաղաքական լուծման, եթէ գործընթացին մէջ պահպանուին Սուրիոյ գերիշխանութեան, անկախութեան եւ տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքները: Այլ ուղղութիւններով տարակարծութիւնները հարթելու պատրաստակամութիւն յայտնած են բոլոր կողմերը:

Սահմանադրական յանձնախումբի յառաջացման առաջարկը տրուած էր Սոչիի միջսուրիական բանակցութիւններու աւարտին: Ու թէեւ այս յանձնախումբը 18 ամիս ուշացումով գործի կը սկսի, այնուհետեւ կ՚ազդարարէ Դամասկոսի դիւանագիտական պայքարին մեկնարկը՝ սուրիական կողմին իսկ առաջադրած սկզբունքներով: Պայքար մը, որ նոյնքան դժուար պիտի ըլլայ, որքան զինուորականը:

«Գ.»

-Երկուշաբթի, 16 Սեպտեմբեր 2019-ին, Դամասկոսի «Ասատ» մշակութային տան մէջ տեղի ունեցաւ Սուրիոյ Խորհրդարանի անդամ դոկտ. Նորա Արիսեանի թարգմանած՝ Պօղոս Սնապեանի «Աղքատներուն Աւանդութիւնը» գիրքի արաբերէն թարգմանութեան շնորհանդէսը:

Արիսեան ՍԱՆԱ-ի հաղորդեց, որ գիրքը կը բաղկանայ 135 էջերէ, որոնք լուսարձակի տակ կ՚առնեն հայոց տառապանքը: Պատմուածքներուն նպատակը կեանքի գոյատեւումն է՝ աղքատ դասակարգին դիմագրաւած տառապանքները ներկայացնելով:

Արիսեան Արաբ գրողներու միութեան անդամ է: Ան ներդրում ունեցած է արաբական հանրագիտարանին մէջ՝ թարգմանելով հայ գրականութեան յայտնի դէմքերու շարք մը պատմուածքներ:

-Մաքո՛ւր բնակարան, մաքո՛ւր թաղ, մաքո՛ւր քաղաք մեկնակէտով եւ «մաքրութիւնը ընկերութեան մը մշակոյթն է» բնաբանով, նախաձեռնութեամբ Հալէպի Նահանգապետարանի Խորհուրդի ներկայացուցիչ Մեթր Մարիա Գաբրիէլեանի, գործակցութեամբ Սիւլէյմանիէի մասնաբաժինի տնօրէնութեան, ՀՄԸՄ-ի «Հալէպ» Մասնաճիւղի Վարչութեան, Սկ. Խորհուրդին եւ ԱՔԵ Ճեմարանին, Կիրակի, 22 Սեպտեմբեր 2019-ի առաւօտեան ժամը 8:00-ին, Ճեմարանի թաղէն սկիզբ առաւ մաքրութեան արշաւը:

Արշաւին մասնակցեցան ՀՄԸՄ-ի «Հալէպ» Մասնաճիւղի գայլ-արծուիկները, արի արենոյշները, երէց-պարմանները, իրենց պատասխանատուներուն եւ խմբապետներուն հետ, ինչպէս նաեւ Ազգ. Քարէն Եփփէ Ճեմարանի 11-րդ կարգի աշակերտները:

Մաքրութիւնը սկսաւ Նոր Գիւղի մայր պողոտայէն: Մասնակիցները ծառայասիրական ոգիով, միասնաբար աւլեցին, լուացին նոր Գիւղի «Զարեհ Ա.» պողոտան:

Մաքրութեան արշաւի մասնակիցներուն այցելեցին Հալէպի քաղաքապետ դոկտ. Մաատ Տամլճի, Սիւլէյմանիէի մասնաբաժնի տնօրէն, երկրաչափ Զիատ Ապէճի, որոնք բարձր գնահատեցին նախաձեռնութիւնը՝ յուսալով որ ան օրինակ կը ծառայէ բոլոր քաղաքացիներուն:

Արշաւը պիտի շարունակուի նաեւ այլ շրջաններու մէջ եւ ընդգրկէ մայթերու ներկապատում:

-21 Սեպտեմբեր 2019-ին, ՀՀ անկախութեան վերահաստատման տօնին առիթով, Հայրենիք-Սփիւռք կապերու ամրապնդման բերած աւանդին եւ ազգանուէր գործունէութեան համար ՀՀ նախագահ Արմէն Սարգսեանի հրամանագրով եւ ձեռամբ, հալէպահայ Յարութիւն Եղիայի Բանոյեան պարգեւատրուեցաւ Հայրենիքին մատուցած ծառայութիւններուն համար երկրորդ աստիճանի մետալով:

-ՀՀ նախագահ Արմէն Սարգսեան 19 Սեպտեմբեր 2019-ին, երկարամեայ արդիւնաւէտ եւ բարեխիղճ գործունէութեան համար Հայաստանի Հանրապետութեան Արտաքին Գործոց Նախարարութեան խումբ մը աշխատակիցներ պարգեւատրած է: Մխիթար Գոշի մետալով պարգեւատրուած է ՀՀ Հալէպի Գլխաւոր Հիւպատոս Արմէն Գուրգէնի Սարգիսեանը:

ԼՈՍ ԱՆՋԵԼԵՍԻ ՄԷՋ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՓԱՇԻՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒՆԵՑԱՒ ՀՅԴ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

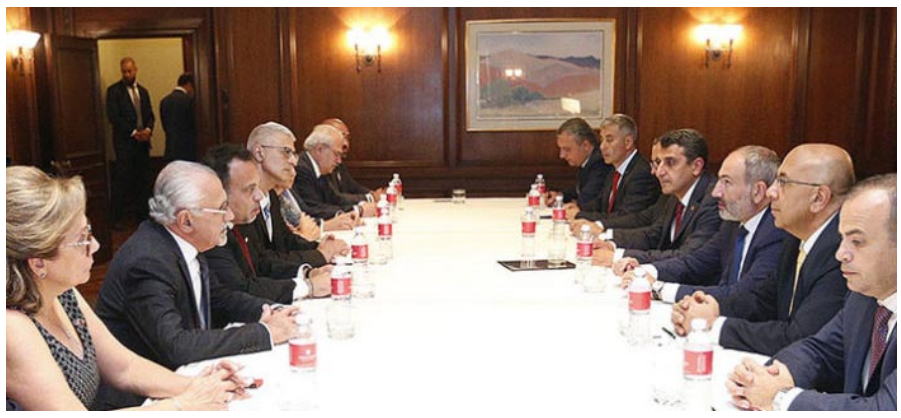

Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան Լոս Անճելըս իր պաշտօնական այցելութեան ընթացքին առանձնաբար հանդիպումներ ունեցաւ աւանդական երեք կուսակցութիւններուն ներկայացուցիչներուն հետ: Այս առիթով «Հորիզոն»ի աւագ աշխատակից Սոնա Թիթիզեան կապուեցաւ ՀՅԴ-ի պատուիրակութիւնը գլխաւորող ՀՅԴ Բիւրոյի անդամ Վիգէն Եագուպեանի հետ, որ հետեւեալը ըսաւ վերոյիշեալ հանդիպման մասին.

«ՀՅԴ պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչներ Աւետիք Իզմիրլեան եւ Գարմէն Օհանեան եւ Արեւմտեան ԱՄՆ-ի ՀՅԴ կառոյցի ներկայացուցիչներ: Հանդիպումը տեղի ունեցած է Կիրակի, 22 Սեպտեմբեր 2019-ին»:

Վարչապետը նախ ողջունած է պատուիրակութեան անդամները, ապա յայտնած է. *«ՀՅԴ-ն Հայաստանի ներքաղաքական կեանքում բաւական աշխոյժ դերակատարում է ունեցել եւ ունի: Այդ դերակատարման ընթացքում միշտ չէ, որ ես համաձայն եմ եղել Դաշնակցութեան հետ, միշտ չէ, որ մենք համաձայնութիւն ենք ունեցել, բայց մեր համազգային նպատակների համատեքստում դա ոչ մի բան չի փոխում, որովհետեւ այն հարցերը, որոնց վերաբերեալ մենք այդքան էլ համաձայն չենք, այնքան էլ էական չեն, եթէ կան բազմաթիւ ռազմավարական բնոյթի հարցեր, որոնց շուրջ մենք համաձայն ենք: Ուստի շատ ուրախ եմ այսօրուայ հանդիպման համար: Ես այս ընթացքում էլ որոշակի շփումներ եմ ունեցել եւ միշտ էլ պատրաստակամութիւն եմ յայտնել, որպէսզի այս շփումները շարունակուեն եւ նոր իմաստ ստանան»:*

ՀՅԴ Բիւրոյի անդամ Վիգէն Եագուպեան, իր հերթին, ողջունած է վարչապետն ու անոր ընկերացող պետական պատուիրակութիւնը, ապա բարձր գնահատած է անցնող տարուան տեղի ունեցած ժողովրդային շարժումը, որ միասնական ու արդար պոռթկումն էր հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն, միեւնոյն ժամանակ պայծառ ապագայի եւ արժանապատուութեամբ ապրելու յոյս ներշնչող անկիւնադարձային իրագործում: Եագուպեան կարեւորութեամբ շեշտած է բաժանարար գիծեր ստեղծելու վտանգէն զգուշանալը եւ մեր ժողովուրդի ամբողջական ներուժը օգտագործելը՝ յանուն մեր արդար դատին ու հայրենիքին անվտանգութեան, առանց թերագնահատելու օրէնքի ու սահմանադրութեան գերակայութիւնը:

Եագուպեան նաեւ մատնանշած է սփիւռքը յուզող հարցերը գնահատել՝ ըստ երկրին ու այնտեղ գործող հայ համայնքներուն տուեալներուն: Ան շեշտած է, որ պէտք չէ Սփիւռքը դատել որպէս հայապահպանման եւ այդ ուղղութեամբ միայն աշխատանք տանող կառոյց, այլ հայապահպանումը Սփիւռքին համար եղած է ու կը մնայ միջոց՝ ծառայելու մեր պահանջատիրական դատին ու հայրենիքին: Հետեւաբար այս ըմբռնումով հարկ է վերաբերիլ Սփիւռքին հետ, որպէսզի հասնինք ոչ թէ պարզ գործընկերութեան, ինչպէս վերջերս յաճախ կը հնչեցնեն ոմանք, այլ պէտք է հասնինք իսկական հայոց աշխարհի ստեղծման, որուն մէջ նաեւ սփիւռքը, իր ժողովուրդով եւ կառոյցներով, ներկայ ու մասնակից ըլլայ:

Բիւրոյի անդամը իր խօսքի աւարտին անդրադարձած է Դաշնակցութեան շերտաւորուածութեան մասին տարաձայնուող լուրե-

Շար.՝ էջ 12

ՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԼՈՍ ԱՆՋԵԼԵՍ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

22 Սեպտեմբերին, Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան Լոս Անճելըսի կեդրոնը գտնուող «Կրանտ Փարք»ին մէջ մասնակցեցաւ իր հրաւիրած հանրահաւաքին, որուն ընթացքին խօսք ուղղեց ներկաներուն:

Հայաստանի, Արցախի եւ համայն հայութեան անունով ան շնորհակալութիւն յայտնեց Միացեալ Նահանգներու Քոնկրեսին եւ Քալիֆորնիոյ Ներկայացուցիչներու տան այն անդամներուն, որոնք իրենց ազնիւ ու անաչառ գործունէութեամբ մեծապէս նպաստած են հայ-ամերիկեան բարեկամական կապերու զարգացման, ինչպէս նաեւ Հայաստանի, Արցախի եւ հայութեան վերաբերող տարբեր դատերու նեցուկ կանգնելուն համար: Ան շնորհակալութեան խօսք ուղղեց նաեւ սփիւռքին՝ թաւշեայ յեղափոխութեան օրերուն ֆիզիքապէս կամ բարոյապէս Երեւանի Հանրապետութեան հրապարակը գտնուելուն համար, նաեւ՝ Հայաստանի անկախութեան 28-րդ տարեդարձին առիթով, որովհետեւ հոն եւս սփիւռքը իր դերակատարութիւնը ունեցած է: *«Անկախ Հայաստանը չէր կրնար ոտքի կանգնիլ առանց սփիւռքի անգնահատելի եւ ամէնօրեայ աջակցութեան: Սփիւռքը կանգնած է Հայաստանի մէջքին, սփիւռքը պահած է Հայաստանը»*, նշեց վարչապետ Փաշինեան:

Վարչապետը շնորհակալութիւն յայտնեց սփիւռքին՝ արցախեան ազատամարտին ցուցաբերած հսկայական աջակցութեան համար, որովհետեւ արցախեան ազատամարտը, Արցախի մէջ արձանագրուած յաղթանակը եւս, անկարելի պիտի ըլլար առանց սփիւռքի հսկայական աջակցութեան՝ վստահեցնելով, որ սփիւռքը միշտ կանգնած պիտի մնայ ազատ Արցախի թիկունքին, Հայաստանի Հանրապետութեան թիկունքին:

Վարչապետ Փաշինեան գնահատանքի խօսք ուղղեց հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն, եկեղեցիներուն, սփիւռքահայ միութիւններուն, հիմնադրամներուն եւ անհատներուն՝ անդրադառնալով անոնց ունեցած դերակատարութեան ու ներդրումին: Ան յոյս յայտնեց, որ Հայաստանը Սփիւռքի կողմէ չդիտուի իբրեւ մարդասիրական օժանդակութեան թիրախ, այլ կանգնի տեղի ունեցող տնտեսական յեղափոխութեան կողքին եւս, մանաւանդ որ աշխատանք կը տարուի փտածութեան դէմ պայքարելու եւ գործարարներուն դիմաց ցցուած դժուարութիւնները վերացնելու:

Ապա վարչապետ Փաշինեան խօսեցաւ համահայկականութեան գաղափարին մասին: *«Ասիկա կը նշանակէ, որ աշխարհի բոլոր հայերը, առանց կտրուելու իրենց առօրեայէն, իրենց կեանքէն, իրենց գործունէութենէն, պէտք է կամք ցուցաբերեն գործելու ի շահ Հայաստանին եւ Արցախին»:*

Վարչապետ Փաշինեան նաեւ անդրադարձաւ երիտասարդները դէպի Հայաստան բերելու կարեւորութեան, նաեւ՝ հայրենադարձութեան՝ դիտել տալով, որ պայման չէ 12 ամիս Հայաստան ապրիլ հայրենադարձ ըլլալու համար: *«Երեւանի մէջ, Հայաստանի մէջ տուն ունենալը կը նշանակէ շատ լաւ եւ յուսալի ներդրում կատարել: Կը դիմեմ անոնց, որոնք տակաւին տուն չունին Հայաստանի մէջ, իւրաքանչիւր հայ պէտք է տուն ունենայ Հայաստանի մէջ: Իւրաքանչիւր հայ պէտք է ունենայ Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութիւն»,* ըսաւ ան:

Նիկոլ Փաշինեան իր խօսքի վերջին բաժինով նշեց, որ պէտք է յաղթահարել փոքր ժողովուրդ ըլլալու բարդոյթը, *«որովհետեւ ես կը նկատեմ, որ իրապէս հայ ժողովուրդը փոքր ժողովուրդ չէ»:*

ԻՇԽԱՆ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ. «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՇՐՋԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄՆ ՈՒ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԸ ՏՈՒԱԾ ԵՆ ՀՅԴ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ»

ՀՅԴ Հայաստանի Գերագոյն Մարմինի ներկայացուցիչ Իշխան Սաղաթէլեան 24 Սեպտեմբերին, NEWS.am-ի հետ իր զրոյցին ընթացքին ըսաւ, որ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը իր որդեգրած ուղիին եւ աշխատանքներուն մասին տեւաբար վերագնահատում կը կատարէ եւ պիտի շարունակէ կատարել: Ապա անդրադառնալով ԱՄՆ-ի մէջ ՀՅԴ ներկայացուցիչներուն հետ հանդիպման ընթացքին ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի դիտարկումին, որ ՀՅԴ-ն պէտք է որոշակի վերագնահատումներ կատարէ վերջին շրջանին ՀՀ-ի մէջ ծաւալած իր գործունէութեան մասին ըսաւ. *«Շնորհակալ ենք վարչապետին խորհուրդին համար, բայց ատիկա իր ենթակայական կարծիքն է: Դաշնակցութիւնը իր անցած ճամբուն եւ աշխատանքներուն վերագնահատումը միշտ ալ կը կատարէ եւ պիտի շարունակէ կատարել: Դաշնակցութեան վերջին շրջանի գործունէութեան արժեւորումն ու գնահատականը տուած են ՀՅԴ բարձրագոյն ժողովները՝ Ընդհանուր ժողովը եւ Գերագոյն ժողովը»:*

Երբ հարց տրուեցաւ, թէ ՀՅԴ-ն կառավարութեան հետ ո՞ր հարցերուն մէջ պատրաստ է գործակցելու եւ ապագայի քայլերը ձեւակերպելու, Իշխան Սաղաթէլեան պատասխանեց. *«Հոն, ուր կայ պետութեան շահ, մեր ողջ աղբիւրները պիտի օգտագործենք յանուն պետականութեան եւ հայ ժողովուրդին»:*

Ան շեշտեց, որ *«բացառուած է կառավարութեան մաս կազմելն ու անոր հետ դաշինք կնքելը, սակայն ՀՅԴ-ն ընդհանրապէս բոլոր այն ուղղութիւններով, ուր հայ ժողովուրդին, պետութեան շահերը պաշտպանելու, համահայկական կամ արտաքին աշխարհին հետ յարաբերութեան հարցեր կան, պիտի գործակցի պետութեան հետ, որովհետեւ իշխանութիւնները անցողիկ են, իսկ պետութիւնը մնայուն արժէք է»:*

Իշխան Սաղաթէլեան յայտնեց նաեւ, թէ կառավարութեան կողմէ որեւէ հարցի պարագային գործակցութեան առաջարկ ցարդ չէ եղած:

Արմին Վեկներ Խնդրած է Ֆրանց Վերֆէլէն՝ Չգրել Իր «Մուսա Լեռան Քառասուն Օրերը» Վէպը

(Ա. Մաս)

Յարութ Սասունեան
«Քալիֆորնիա Քուրիեր» թերթի հրատարակիչ եւ խմբագիր

Գերմանացի զինուոր եւ բժիշկ Արմին Վեկներ Օսմանեան Կայսրութիւն ղրկուած էր Համաշխարհային Ա. պատերազմի տարիներուն, երբ երկու երկիրները դաշնակիցներ էին: Վեկներ հաստատուած էր Սուրիոյ եւ Միջագետքի՝ Պաղտատի երկաթուղիի շրջակայքը, ուր ան ականատես եղած էր հայերու տեղահանութիւններուն եւ զանգուածային սպա-

նութիւններուն՝ հետագային յայտնի իբրեւ Հայոց Ցեղասպանութիւն: Ան քանի մը գիրք գրած է, նկարագրելով ականատեսի իր վկայութիւնները:

Հակառակ անոր որ Օսմանեան Կայսրութիւնը Հայոց Ցեղասպանութեան տարիներուն հայոց ողբերգութիւնը լուսանկարելու դէմ արգելք հաստատած էր, Վեկներ հարիւրաւոր բացառիկ լուսանկարներ նկարած եւ զանոնք գաղտնօրէն տեղափոխած է Գերմանիա: Օսմանեան կառավարութեան պահանջով ձերբակալեցին զինք, իսկ անոր կարգ մը լուսանկարները ոչնչացուեցան: Սակայն Վեկներ յաջողեցաւ իր գօտիին մէջ պահել շատ ուրիշ պատճէններ: 1919-ին Վեկներ Խաղաղութեան Համաժողովին, նամակ յղեց Միացեալ Նահանգներու նախագահ Վուտրօ Ուիլսընի՝ պաշտպանելով Հայաստանի անկախութեան թեզը: 1921-ին Վեկներ վկայութիւն տուաւ Սողոմոն Թեհլիրեանի դատավարութեան ընթացքին, ուր Թեհլիրեան կը մեղադրուէր Պերլինի մէջ Հայոց Ցեղասպանութեան կազմակերպիչներէն՝ Թալէաթ փաշան սպանելու յանցանքով: Գերմանիոյ դատարանը անմեղ հռչակեց Թեհլիրեանը եւ զայն արդարացուց: 1927-1928 Վեկներ իր կնոջ հետ այցելեց Խորհրդային Միութիւն եւ Խորհրդային Հայաստան: 1968-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը զայն հրաւիրեց Խորհրդային Հայաստան եւ պարգեւատրեց «Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ» պատուոյ բարձրագոյն շքանշանով: Վեկներ մահացաւ 1978-ին, Հռոմի մէջ, 91 տարեկան հասակին: Անոր մոխիրներուն մէկ մասը թաղուած է Հայաստանի մէջ:

Վեկների ականաւոր գործընկերն էր հրեայ-աւստրիացի վիպասան, թատերագիր եւ բանաստեղծ Ֆրանց Վերֆէլ: Ան յայտնի էր իր «Մուսա Լեռան Քառասուն Օրերը» վէպով, ուր նկարագրած է Ցեղասպանութեան տարիներուն օսմանեան զօրքերուն դէմ հայերու ի գործ դրած դիմադրութիւնը:

1925 եւ 1929 թուականներուն Վերֆէլ երկու անգամ այցելած է Մերձաւոր Արեւելք: Գտնուելով Սուրիոյ Դամասկոս քաղաք՝ ան հանդիպած է Ցեղասպանութենէն մազապուրծ եղած եւ անմխիթար վիճակի մէջ գտնուող հայ մանուկներու, ինչ որ ոգեշնչած է զինք՝ գրելու «Մուսա Լեռան Քառասուն Օրերը»: Աշխարհահռչակ վէպը լոյս տեսած է 1933-ին, Գերմանիա: Ամբողջ Գերմանիոյ տարածքին Վերֆէլ դասախօսութիւններ տուած է Հայոց Ցեղասպանութեան մասին. այս պատճառով զայն մեղադրեցին հակաթրքական քարոզչութիւն տարածելու յանցանքով: Նացիական «Das Schwarze» թերթը դատապարտեց զայն այն բանին համար, որ ան քարոզչութիւն իրականացուցած է *«հայերու դէմ գործուած թրքական ենթադրեալ սարսափներու»* դէմ: Նոյն գերմանական թերթը, ակնարկելով հայերու եւ հրեաներու միջեւ կապին, դատապարտեց *«Ամերիկայի հայ հրեաները՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ Վերֆէլի գիրքի վաճառքին նպաստելու յանցանքով»:* Նացիականները այրած են անոր գիրքերը: Վերֆէլ ստիպուած եղած է փախչելու եւ, ի վերջոյ, հաստատուած է Լոս Անճելըս, ուր եւ մահացած է 1945-ին: Անոր մարմինը վերաթաղուած է Վիեննայի մէջ, 1975 թուականին:

Հետաքրքրական է, որ այս երկու նշանաւոր հայամէտ գրողները բախեցան իրարու, երբ Արմին Վեկներ 14 Դեկտեմբեր 1932-ին ծաւալուն նամակ մը գրեց՝ խնդրելով Ֆրանց Վերֆէլէն չգրել իր վէպը՝ «Մուսա Լեռան Քառասուն Օրերը», քանի որ ինք հայ ժողովուրդին մասին քառահատոր գիրք գրելու ընթացքի մէջ է: 23 Դեկտեմբեր 1932-ին Վերֆէլ կարճ նամակով մը պատասխանեց Վեկներին՝ բացատրելով, որ իրենց ծրագրած գիրքերը չեն հակասեր զիրար, քանի որ երկուքն ալ կը վերաբերէին Հայոց Ցեղասպանութեան տարբեր երեսներուն: Ես կը փափաքէի շնորհակալութիւն յայտնել Միացեալ Նահանգներու Արմին Թ. Վեկների ընկերութեան նախագահ Չաւէն Խաչատրեանին, որ գերմաներէնէ անգլերէնի թարգմանած է այս երկու նամակները: Երկու նամակներուն գերմաներէն բնօրինակները կը պահուին «Շիլլեր ազգային թանգարան»ին (Schiller-National museum) եւ գերմանական գրականութեան արխիւին մէջ (Deutsches Literaturarchiv), Մարպախ-Նեքար, Գերմանիա: Ահա հատուածներ՝ այս երկու պատմական նամակներէն:

Վեկներ Պերլինի իր տունէն գրած է Վիեննա գտնուող Վերֆէլին: *«Երբ քանի մը օր առաջ, երկարատեւ ու ծանր հիւանդութենէ մը ետք ես Մերանէն Պերլին վերադարձայ, առաջին բանը, որ ընկերներս ինծի ըսին, եւ այն, որ կարդացի թերթին մէջ ատկէ ետք, այն էր, որ Ֆրանց Վերֆէլ վէպ կը գրէ հայ ժողովուրդի կործանման մասին: Ես ընկերներուս աչքերուն մէջ տեսայ, որ անոնք կը վախնային այդ լուրով զիս վշտացնելէ, եւ որ՝ անոնք չէին ուզեր այդ բանը ինձմէ պահել:*

«Դուք պէտք է իմանաք, սիրելի՛ ընկեր եւ վարպետ, որ ես անձնապէս ծաւալուն վէպ մը կը գրէի հայ ժողովուրդի ճակատագիրին մասին: Ես զարմացած եմ, որ դուք չէք լսած անոր մասին իմ բազմաթիւ հրապարակումներուն միջոցով, եթէ ոչ այլ կերպով՝ Փրուսիոյ արուեստի կաճառի Բանաստեղծութեան բաժինին ուղղուած իմ նամակէս: 1930-ի աշնան ես աւելի մանրամասն ներկայացուցի հայկական վէպիս նախագիծը: Այս նամակը պատճառ հանդիսացաւ, որ կաճառը ինծի աւելի մեծ աջակցութիւն ցուցաբերէ՝ անոր վրայ աշխատելու համար: Կամ, թերեւս, Հայաստանի մասին գրած իմ գրառումներուն եւ գրական շրջանակներու մէջ հանրայայտ փաստով, որ ես կապուած եղած եմ հայ ժողովուրդի ճակատագրի զարգացումներուն, ոգեշնչած եմ ձեզ՝ անդրադառնալու այս ահռելի հարցին, ձեր սեփական ձեւով:

Արեւելահայերէնի թարգմանեց՝
ՌՈՒԶԱՆՆԱ ԱՒԱԳԵԱՆ
Արեւմտահայերէնի վերածեց՝
ՍԵԴԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Շար.՝ էջ 6

ՍԿԶԲ

ՅԱՆՑԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆՄԵՂ ԱՆՕԴԱՉՈՒ ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐ...

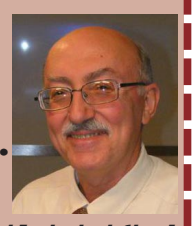

Ս. Մահսերէճեան

14 Սեպտեմբերին, սէուտական քարիւղի գտարաններ ռմբակոծման ենթարկուեցան անօդաչու սաւառնակներու միջոցով: Եմէնի հութիները յայտարարեցին, թէ իրենք կը կանգնին այս գործողութեան ետին, իբրեւ հակադարձութիւն՝ սէուտական եւ դաշնակից ուժերու կողմէ եմէնեան քաղաքներու ռմբակոծման:

Սէուտական Արաբիա, Միացեալ Նահանգներ եւ դաշնակիցներ մերժեցին ընդունիլ այս խոստովանութիւնը եւ պնդեցին, թէ Իրանն է յարձակման պատասխանատուն: Ուաշինկթըն որոշեց յաւելեալ ուժ ղրկել Ծոցի շրջանը: Սպառնալիքներ ու զգուշացման կոչեր տարածուեցան աշխարհով մէկ, ընդգծելու համար, որ Իրանի վրայ զինեալ որեւէ արարք կրնայ ո՛չ միայն Ծոցի շրջանը, այլ եւ շատ աւելի տարածուն գօտի մը վերածել աւերիչ պատերազմի դաշտի, մինչեւ իսկ կրնայ պատճառ դառնալ համաշխարհային պատերազմի մը:

Քարիւղի սակերը ոստում կատարեցին, զէնքի արտադրիչներն ու վաճառականները... սկսան իրենց ձեռքերը շփել, իսկ պաշտօնանկ հրռչակուած Պոլթըն վստահաբար լայն ժպիտով մը կը հետեւի այս իրադարձութիւններուն: Կշռադատումները կը շարունակուին, նմանապէս՝ վարագոյրի ետին ու յառաջամասին բանեցուող ճնշումները:

Այս բոլորը՝ քանի մը գտարանի վնասուելուն պատճառով (ոչ-ցնծալի բան):

* * *

Սէուտական եւ զինակից ուժերը, Միացեալ Նահանգներու եւ անոր գործակիցներուն բացայայտ զօրակցութեամբ ու քաջալերանքով, անոնց տրամադրած զէնքերով, տարիներէ ի վեր ամէն օր յարձակում կը գործեն եմէնեան քաղաքներու վրայ, աւերակի վերածած են ընդարձակ բնակավայրեր, սովի ու գաղթի մատնած՝ միլիոնաւոր բնակիչներ (Իրաքը, Սուրիան, Լիպիան երբեմն կը վերագրաւեն լուսարձակներ, իսկ «մոռցուած» Լիբանանը կը մնայ տնտեսական յարաճուն ճնշումի տակ. շարքը երկար է...): Լրատու աղբիւրները երբեմն կը յիշեցնեն, որ հաւաքական սպանդ տեղի կ'ունենայ Եմէնի մէջ: Հութիներու հակակշիռին ենթակայ եմէնեան գօտիներու վրայ յարձակումները երբեմն կը կատարուին անօդաչու սաւառնակներով:

Սէուտական քարիւղի կեդրոնին վրայ յարձակումէն քանի մը օր ետք, 19 Սեպտեմբերին, ամերիկեան անօդաչու սաւառնակներ յարձակում գործեցին աֆղանական թիրախի մը վրայ, «իսլամական պետութեան» զինեալներու մէկ կեդրոնը ոչնչացնելու յաւակնութեամբ. սպանուեցան շուրջ 30 քաղաքայիններ, ներառեալ մանուկներ: Այս տեսակի յարձակումներ աննախընթաց չեն, երբեմն օդաչուով վարուող օդանաւեր ալ կը մասնակցին ռմբակոծումներուն, իբրեւ հակադարձութիւն՝ թալեպաններու եւ այլոց ռմբահարումներուն. եւ ի՜նչ զարմանք, զոհերուն մեծ մասը քաղաքայիններ կ'ըլլան...

* * *

Եզրակացութիւն. ուրեմն կան յանցաւոր եւ անմեղ անօդաչու սաւառնակներ: Յանցաւորները անոնք են, որ համաշխարհային պատերազմի պատճառ կրնան դառնալ, հոգ չէ թէ մարդիկ չեն սպանուած, սակայն որոշ գանձանակներու վնաս եւ սպառնալիք հասած են, իսկ անմեղները անոնք են, որոնք բազմահազար անմեղ զոհեր կը խլեն, սակայն վնաս կամ սպառնալիք չեն հասցներ ամբողջ աշխարհը իրենց կթան կովը համարողներուն:

ԱՐՄԷՆ ՌՈՒՍՏԱՄԵԱՆ. «ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՆԱԽԱՏԵՍԱԾ ՈՒ ՉԷ ՍԱՀՄԱՆԱԾ ԻՐ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՀՅԴ Բիւրոյի նախագահ Արմէն Ռուստամեանի հարցազրոյցը russia-artsakh.ru.-ին հետ.

Վերջերս Մոսկուայի մէջ ՀՀ դեսպանատունը կազմակերպեց գիտաժողով՝ «Հայ Դատի Կենսական Հարցերը՝ Ռուս-Հայկական Յարաբերութիւններ» նիւթով: ՀՅԴ Բիւրոյի նախագահ Արմէն Ռուստամեան պատասխանած է russia-artsakh.ru-ին հարցումներուն:

- Ի՞նչ էր «Հայ Դատի կենսական հարցերը՝ Ռուս-Հայկական Յարաբերութիւններ» գիտաժողովին կարեւորութիւնը:

- Նախ՝ քննարկուող հարցերուն էութիւնը կը բացայայտէ Դաշնակցութեան մօտեցումը Ռուսիոյ դերին նկատմամբ, ինչպէս նաեւ՝ Ռուսիոյ ու Հայաստանի ռազմավարական գործընկերութեան կարեւորութիւնը: Բոլոր մակարդակներով Ռուսիոյ ու Հայաստանի ռազմավարական գործընկերութեան էութիւնը աւելի յստակացնելու անհրաժեշտութիւն յառաջացած էր: Վերջերս այնպէս թուի, որ այս գործակցութիւնը բեռ է Հայաստանի համար: Իրականութեան մէջ, անշուշտ որ այդպէս չէ: Անհրաժեշտ են փոխադարձ քայլեր, ապա նաեւ՝ համաձայնութիւն: Փաստօրէն այդ ռազմավարական գործընկերութեան շնորհիւ Հայաստանի ազգային անվտանգութիւնը այսօր ամենաբարձր մակարդակի հասած է:

Հայաստանի մէջ հաստատուած «Իսքատներ» համալիրներուն շնորհիւ, հայկական բանակը կարելիութիւն ունի հարուածներ հասցնելու Ատրպէյճանի ամբողջ տարածքին մէջ գտնուող կարեւորագոյն ուղիներուն: Հակաօդային, հակահրթիռային միատեղ համակարգը առիթ կու տայ Հայաստանի, ի դէպ՝ նաեւ Արցախի երկինքը պահել լիակատարօրէն պաշտպանուած ու անվտանգ: Հայաստանը սեփական ուժերով տակաւին երկար տարիներ չէր կրնար նման արդիւնքի հասնիլ: Հակառակ Ատրպէյճանի մեծ ռազմական պիւտճէին ու տարատեսակ զինատեսակներու մշտական գնումներուն, Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի միջեւ սպառազինութիւններու ոլորտէն ներս, այնուամենայնիւ, կը պահպանուի հաւասարակշռութիւն: Հաւաքական Անվտանգութեան Պայմանագիրի Կազմակերպութեան անդամակցութիւնը Հայաստանին նորագոյն ռազմական ճարտարագիտութեամբ մեքենաներ եւ զէնք գնելու առիթ կու տայ, ներռուսաստանեան գիներով, մօտաւորապէս 3 անգամ աժան, քան Ատրպէյճանի վճարածը իր մատակարարներուն:

Միւս կողմէ, Հայ Դատի դիմագրաւած հարցերը արդիական են նաեւ այսօր: Աւելին՝ ընդլայնուած ու նորոգուած են Արցախի ազգային-ազատագրական պայքարին հետ, որ սերտօրէն աղերսուած է Հայ Դատի հիմնական հարցին՝ Օսմանեան Կայսրութեան մէջ Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման հետ: Ցեղասպանութեան սպառնալիքը կախուած էր Արցախի ժողովուրդի գլխուն մինչեւ այն ատեն, որ Լեռնային Ղարաբաղը Ատրպէյճանին կազմին մէջ լաւ, յարմարաւէտ ապրէր, դժուար թէ դուրս գար Ատրպէյճանի կազմէն առաջին իսկ պատեհ առիթին: Այդ պատճառով ՀՅԴ-ն աջակցեցաւ եւ Արցախին անկախութեան պայքարին ամէն բանով օգնեց:

Հաւանաբար տակաւին երկար տարիներ պիտի ընթանան հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութիւնները, սակայն մէկ բան յստակ է՝ Արցախը այլեւս երբեք պիտի չըլլայ Ատրպէյճանի կազմին մէջ: Սա կարեւոր է ոչ միայն աշխարհաքաղաքական տեսանկիւնէն դիտուած, այլեւ՝ տարածաշրջանի մէջ տեղի ունեցող գործընթացներուն շրջագիծին մէջ: Գաղտնիք չէ, որ Թուրքիոյ կողմէն գործուն աշխատանք կը տարուի փանթիւրքիզմի եւ «նորօսմանիզմի» տարածման ուղղութեամբ: Նպատակաուղղուած աշխատանք կը տարուի նորանոր տարածքներ իւրացնելու համար. եթէ՝ ոչ ռազմական ճանապարհով, երբեմն նաեւ տնտեսական լծակներու օգտագործումով: Թուրքիոյ ազդեցութիւնը կտրուկ աճած է Վրաստանի եւ Ադրբիոյ մէջ, ուր թրքական առեւտուրը մրցակիցներ չունի: Եւ Հայաստանը բնական պատնէշ է փանթրքական ծաւալապաշտութեան համար:

Այդ գործընթացները կը մտահոգեն Ռուսիան. փակուած եւ արգիլուած են Թուրքիոյ կողմէն տնտեսաւորուած ուսումնական հաստատութիւնները, կազմակերպութիւնները: Եւ պայքարը փանթուրքիզմի դէմ կը շարունակուի: Այդ պատճառով Ռուսիան եւ Հայաստանը ռազմավարական գործընկերներ են ոչ միայն ռազմական ոլորտին մէջ, այլեւ՝ փանթուրքիզմի մարտահրաւէրները դիմակայելու առումով: Հոս մեր նպատակներն ու հարցերը լիովին կը համընկնին Ռուսիոյ հետ: Այս հարթակն է, որ կարելիութիւն կու տայ Դաշնակցութեան աջակցելու ռուս-հայկական յարաբերութիւններուն ու ամրապնդելու զանոնք:

- Արցախի անկախութենէն վերջ Հայ Դատի հարցերը աւելի համաշխարհային դարձան: Եթէ նախապէս հայութիւնը միաւորող ազգային գաղափարը Ցեղասպանութեան ճանաչումն էր, այժմ ազգային երկրորդ գաղափարը Արցախն է...

- Հայ Դատի հարցերուն ցուցակը շատ ընդարձակ է: Գլխաւորը ժամանակակից պայմաններու մէջ Հայաստանի պահպանումն է, ապա նաեւ Արցախի աջակցութիւնը: Խօսքը հայկական ինքնութեան պահպանման մասին է: Պաքուն չի թաքցներ, որ Ղարաբաղը իրեն համար անհրաժեշտ է ընդամենը որպէս տարածք: Թէ ինչ պիտի ըլլայ բնակչութեան հետ, դժուար է պատկերացնել: Սակայն Ատրպէյճանին հարկաւոր են նաեւ Զանգեզուրը, «Իրեւան»ը, զորս կը համարէ ատրպէյճանական հողեր: Նման առասպելներ կը ներմուծուին չհասունցած ուղեղներու մէջ, ծայրայեղ հայատեաց քաղաքականութեամբ՝ տակաւին դպրոցական նստարաններէն: Այդ քաղաքականութեան հետեւանքով է, որ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման բանակցային գործընթացը անընդհատ կը բախի անյաղթահարելի խոչընդոտներու: Ատրպէյճանի «տարածքային ամբողջականութեան» եւ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին միջեւ խոր անդունդ գոյութիւն ունի: Ասոր յաղթահարումը բաւական դժուար է:

Հարցը կարելի էր հեշտութեամբ լուծել Ատրպէյճանի կողմէն բարի կամքի առկայութեան պարագային՝ ճանչնալ Արցախի անկախութիւնը եւ անոր հետ առեւտրատնտեսական յարաբերութիւններ հաստատել: Սակայն ասոր համար անհրաժեշտ է ուժեղ կամք ու իմաստութիւն, իսկ այդ յատկանիշները բնորոշ են ուժեղ եւ կայացած անհատներուն: Ըստ ամենայնի, նման մարդիկ Ատրպէյճանի մէջ տակաւին չկան: Այժմ քաղաքականութեան մէջ կը գերակշռեն շահախնդրութիւնը, ագահութիւնը, դրացիներու հանդէպ յարգանքի բացակայութիւնը, սեփական առաւելութեան երեւակայական պատկերացումը: Նման պայմաններու մէջ, ըստ արեւելեան ասացուածքին՝ վատ բանջարեղէնէն լաւ ապուր չ'եփուիր: Հետեւաբար, բանակցային գործընթացին մէջ յառաջընթաց ակնկալելը իրատեսական չէ: ԵԱՀԿ Մինսքի խմբակի մասնակիցները դժուար թէ կարենան առարկայական լուծում գտնել: Եկէք չմոռնանք, որ Մինսքի խմբակի անդամներ՝ Ռուսիա եւ ԱՄՆ լուրջ տարակարծութիւններ ունին, անոնց յարաբերութիւնները այնքան շիկացած են, որ կարելի չէ ընդհանուր լուծումներուն չանդրադառնալ: Այս կամ այն կողմէն որեւէ լուծում կ'արգելափակուի, եթէ միւս կողմին յարմար չէ: Հետեւաբար Ղարաբաղեան հիմնահարցի կարգաւորման մէջ անհրաժեշտ է յոյս դնել միայն սեփական ուժերուն վրայ: Գործնականօրէն ապացուցուեցաւ, որ, հակառակ մշտական սպառնալիքներուն, տնտեսական ու երթուղային շրջափակման, Հայաստան եւ Արցախ կ'ապրին ու կը զարգանան: Անշուշտ, ընկերային-տնտեսական զարգացման ցուցանիշները կրնային աւելի լաւ ըլլալ, եթէ դրացի երկիրներուն հետ հարցեր չըլլային: Սակայն մեր անվտանգութիւնը մենք կ'ապահովենք, կ'ապրինք թէեւ ոչ հարուստ, բայց արժանապատուօրէն:

Կարեւոր է մեր ձեռքը ունենալ նաեւ պատմական փաստեր, բացայայտել, օրինակ, Կարսի պայմանագիրին նշանակութիւնը, Լենինի եւ Աթաթուրքի դաւադրութիւնը հայկական հարցին գծով, յիշեցնել Կիւլիստանի խաղաղ պայմանագիրը, որ Ղարաբաղը ընդգրկուեցաւ Ռուսական կայսրութեան կազմին մէջ, երբ Ատրպէյճան անունով պետութիւն ընդհանրապէս գոյութիւն չունէր: Այսօր Թուրքիոյ եւ Ատրպէյճանի միջեւ կ'ընթանան ներգրաւման գործընթացներ, որոնք բացէ ի բաց կ'ըսեն, որ թուրքերն ու ատրպէյճանցիները մէկ ժողովուրդ են, որ երկու պետութիւն ունի: Անոնց շահերը միջազգային քաղաքականութեան մէջ ամբողջութեամբ կը համընկնին: Անոնք իրարու կ'աջակցին նոյնիսկ երբ պարտուողական իրավիճակ է: Եւ Հայաստանի համար կարեւոր է պահպանել դաշնակցային յարաբերութիւնները նախ եւ առաջ Ռուսիոյ հետ:

- Վերջին շրջանին կը նկատուի յարաբերութիւններու ջերմացում Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, գործակցութիւն ռազմական ոլորտի մէջ, աշխուժօրէն կը զարգանան տնտեսական յարաբերութիւնները: Կնքուած է Կասպիական համաձայնութիւնը, որ երկար տարիներ չէր ստորագրուած: Թուրքիոյ եւ Ատրպէյճանի հետ Ռուսիոյ տնտեսական գործակցութիւնը ինչպէ՞ս կրնայ անդրադառնալ Արցախի ճակատագիրին վրայ:

- Մենք համոզուած ենք, որ Ռուսիա-Թուրքիա եւ Ռուսիա-Ատրպէյճան յարաբերութիւններու զարգացումը մարտավարական մակարդակի վրայ է, ունի իրավիճակային բնոյթ: Եկէք չմոռնանք, որ Ատրպէյճան թէեւ անկախ, սակայն կը մրցակցի նաեւ Ռուսիոյ հետ Եւրոպա ածխաջրածիններ մատակարարելու հարցով: Ռուսիոյ նման մրցակից ունենալը կարեւոր չէ: Ատրպէյճանն ալ կը ձգտի դէպի Թուրքիա աւելի քան Ռուսիա: Ատրպէյճան,

Էդուարդ Սախինով

Շար.՝ էջ 10

Թուրքիոյ Հուրջ

ԵԳԻՊՏՈՍ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԷՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՀԱՇՈՒԻ ԿԱՆՉԵԼ ԷՐՏՈՂԱՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ՁՕՐԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐ ՎԱՐՔԱԳԻԾԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՆԱ հաղորդեց, որ Եգիպտոս միջազգային ընտանիքէն պահանջած է հաշուի կանչել Թուրքիոյ ներկայ նախագահը՝ Ռեճէպ Թայիպ Էրտողանը, ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումներուն դէմ գործելուն եւ Սուրիոյ մէջ ահաբեկիչներուն զօրակցելով, անոնց նիւթապէս աջակցելով բարբարոսութիւններու միջավայր ստեղծելու իր վարքագիծին համար:

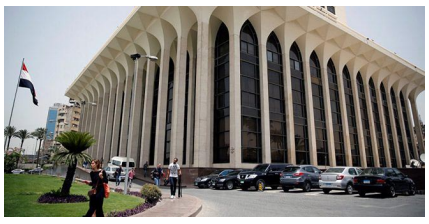

Եգիպտոսի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան մամլոյ խօսնակ Ահմատ Հաֆէզ, Նիւ Եորքի մէջ ՄԱԿ-ի ընդհ. ժողովին Էրտողանի յայտարարութիւններուն եւ ամբաստանութիւններուն պատասխանելով ըսաւ. *«Զարմանալին եւ ծիծաղելին այն է, որ Էրտողան կը շարունակէ ամբաստանել Եգիպտոսը եւ խօսիլ արդարութեան մասին, երբ ատելութեամբ եւ նախանձով լեցուած է Եգիպտոսի ժողովուրդին հանդէպ: Իսկապէս ծիծաղելի է, որ տարածաշրջանին մէջ ծայրայեղական, խաւարամիտ ահաբեկչական շարժումներ առաջնորդող, անոնց քաղաքական ապաստան, քարոզչական կարելիութիւններ եւ գինամթերք հայթայթող ղեկավար մը, որ պատճառ հանդիսացաւ երկիրներու քանդումին, զանգուածներու տեղահանութեան եւ մարդկային բազում կորուստներու՝ խօսի արդարութեան մասին: Սուրիոյ օրինակը մեր աչքին առջեւ է: Էրտողան Սուրիա թափանցած ահաբեկչական խմբաւորումները հովանաւորեց, պատճառ դառնալով ժողովուրդին արիւնահեղութեան, տարագրութեան, միւս կողմէն քաջալերեց ահաբեկիչներուն հոսքը զանազան ուղղութիւններով, դէպի Եւրոպա, Ասիա եւ Ափրիկէ՝ ամէնուր անապահովութիւն յառաջացնելու եւ հաւատադրժողական գաղափարաբանութիւնը տարածելու»:*

Հաֆէզ աւելցնելով ըսաւ. *«Եգիպտոս քանիցս դատապարտած էր Էրտողանը՝ տարածաշրջանի զանազան երկիրներու ներքին հարցերուն միջամտելու, անոնց ներքին կայունութիւնը խախտելու եւ տարածքներ գրաւելու իր փորձերուն համար: Թուրքիոյ նախագահն ու իշխանութիւնները իրենց ժողովուրդն իսկ որպէս պատանդ կ՚օգտագործեն ու զայն կը չարաշահեն»:*

Հաֆէզ եզրափակելով ըսաւ, որ Էրտողանի Եգիպտոսին ուղղուած ամբաստանութիւնը իր ներքին, արտաքին եւ միջազգային ձախողութիւնները քողարկելու անյաջող փորձ մըն է:

Արմին Վեկներ...

Սկիզբ՝ էջ 4

«Դուք կրնաք արդարացիօրէն պատասխանել, որ պատմութիւնը իւրաքանչիւր մարդու եւ արուեստագէտի գործունէութեան ոլորտն է, եւ որ ոչ ոք կրնայ խոչընդոտել զիրենք՝ տարածք ընտրելու իրենց գեղարուեստական ստեղծագործութեան համար, ինչ որ հաճելի կը թուի եւ կը հրապուրէ զիրենք: Այսուամենայնիւ, դուք կը հասկնաք, որ ձեր ծրագիրին պատգամը իմ մօտ յըստակ անհանգստութիւն յառաջացուց, երբ լսէք իմ եւ հայ ժողովուրդի կործանման միջեւ ցկեանս կցորդի ճակատագիրին մասին՝ իբրեւ մարդկային եւ գեղարուեստական փորձառութիւն:

«Կրնայ պատահիլ, եւ շատ պատահած է, որ միեւնոյն նիւթը գրաւած է երկու բանաստեղծներ միաժամանակ եւ իրարմէ անկախ (կամ նոյնիսկ գիտակցաբար): Այդ տեղի ունեցած է վերջերս, երկու թատերագիր, գրեթէ միաժամանակ, թատրերկ գրած են Փանամայի ջրանցքի մասին (նոյն կերպով, երկու գրողներ գրած են «Քոփենիքի Քափիթան» թատրերգութիւնը): Այսպիսին կ՚ըլլայ դժբախտութիւնը անոր, որ կու գայ աւելի ուշ, նոյնիսկ եթէ ան աւելի ուժեղ արուեստագէտ է, եւ իբրեւ հետեւանք՝ անոր ստեղծագործութեան յաջողութիւնը կը տուժէ: Նման պարագայի, ան կըրնայ կամ չի կրնար դիւրութեամբ հրաժարիլ արուեստագէտի մէկ գործէն: Այսուամենայնիւ, կանուխ թէ ուշ, ան պէտք է յաղթահարէ ձախողութիւնը: Իմ պարագային, ասիկա կեանքիս գործն է:

«1915-1917 թուականներուն ես Թուրքիոյ բանակի անդամ էի եւ դարձայ եւրոպացի քիչ թիւով ականատեսներէն մէկը՝ հազարամեակներու ընթացքին տեղի ունեցած մարդկութեան ամէնէն սարսափելի ողբերգութիւններէն մէկուն, որուն թերեւս միայն կը գիջէր Համաշխարհային Ա. Պատերազմի ողբերգութիւնը, որուն մէկ մասն էր անիկա: Քանի որ իմ յարաբերութիւնները Հայաստանի հետ կ՚երթան մինչեւ մանկութեան տարիներ եւ իմ ընտանիքի կապերը Մերձաւոր Արեւելքի հետ գոյութիւն ունէին արդէն քանի մը սերունդէ ի վեր, ես անպատրաստ չէի զբաղելու այս կործանիչ փորձառութեամբ: Իմ գրած առաջին վկայութիւնները աւելի շատ մարդկային էին, քան՝ բանաստեղծական: 1919-ի գարնան, նախքան որ Լեփսիուսի գիրքերը կարենային բացէ ի բաց տեղ գտնել գրախանութներու մէջ, Թէոտոր Վոլֆ «Berliner Tageblatt»-ի մէջ հրատարակեց այդ օրերուն յայտնի նամակս՝ ուղղուած Ուիլսընի՝ հայ ժողովուրդի կործանման մասին: Ես ձեզի կը ղրկեմ այդ նամակին պատճէնը»:

Արձագանգ

«ԳԱՆՁԱՍԱՐ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻՆ ԱՐԾԱՐԾԱԾ ԿԱՐԵՒՈՐ ՆԻՒԹԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Մամուլին մէջ ազատ խօսքի կամ տեսակէտի իրաւունքի հարցը հրապարակային քննարկումի ենթարկելու «Գանձասար»ի փորձը ողջունելի է: Առաջին արձագանգը՝ Միհրան Քիւրտօղլեանին կողմէ, պէտք է ըսել, հայ հրապարակագիրի փորձառութիւն ունեցող, այս պարագային նաեւ յաջողագոյն ձեւով կուսակցական պաշտօնական դիրքորոշումներու նկատառումով ազատ տեսակէտ յայտնելու բազմաթիւ օրինակներ հրամցուցած խօ՛սք ըսող մտաւորականի մօտեցում է, որ կարծէք կը բանաձեւէ արդէն ազատ խօսքն ու կուսակցական յանձնառութիւնը համատեղելու խնդիրը:

Գործնական աշխատանքի մէջ հետզհետէ յաճախ կը դիմագրաւենք եւ պիտի շարունակենք դիմագրաւել այս խնդիրը: Ներկայ աշխարհակարգի համընթաց ձեւաւորուող լրատուադաշտը իր գերարագութեամբ, որեւէ նիւթ հրապարակային քննարկումի ենթարկող իր դրութեամբ, ամէն տեսակի խօսք ամէն տեսակի ոճով հանրայնացնելու բոլոր դիւրութիւնները ունի:

Հարցը կը վերաբերի պատասխանատու գրաւոր մամուլին, առաւել եւս երբ մամուլը կուսակցապատկան է:

Համոզուած եմ, որ խմբագրականներն ու առաջնորդող հանգամանաւոր յօդուածները պէտք է մնան կուսակցական որոշումներու, ճշդուած վարքագիծերու հիմնաւորման սահմաններուն մէջ. համահնչեղութիւնը խմբագրական խօսքին եւ կուսակցութեան որոշումներուն պարտադիր է: Բայց օրգանը պիտի ունենայ ինքնավստահութիւնը նոյնիսկ իր հրապարակած խմբագրականներուն բովանդակային բաժինները չբաժնող տեսակէտներ հրատարակելու: Նման երեւոյթ կ՚արձանագրուի արդէն համացանցային տարածքներու վրայ նոյնիսկ թերթի պաշտօնական կայքին վրայ: Եթէ անհամաձայնութիւնը կամ արձագանգը կը պահէ պատշաճութեան ոճը եւ կառուցողական քննադատութեան նորմերը, ապա անպայման պէտք է տեղ տրուի տարակարծութեան:

Գրաւոր բանավէճը օգտակար է. միտքերու բախումէն կը ծնին ու կը բիւրեղանան քաղաքական, մշակութային, ընկերային թէ տնտեսական մտածողութեան ուղղութիւնները: Այլապէս, միաւղղութիւն գրութիւնները ոչ միայն չեն հետաքրքրեր ընթերցող լսարանը, այլ նաեւ չեն նպաստեր միտքերու շարժին:

Դաշնակցական մամուլը չէ վարանած բանավէճերու տեղ տալէ, հրատարակելով նոյնիսկ Դաշնակցութեան ծրագրին հետ հաշտ չեղող կամ Դաշնակցութեան քաղաքական ուղեգիծը չբաժնող յօդուածներ, անշուշտ գերակայ դարձնելով կուսակցութեան ուղղութիւնն ու ծրագրային դրոյթները կա՛մ խմբագրականով, կա՛մ պատասխան յօդուածով:

Խմբագրական նոթեր, պատասխան յօդուածները կամ նոյնիսկ խըմբագրականով տարակարծութեան մը պատասխանելը կ՚օգնեն բազմակարծութեան եւ հետեւաբար ազատ խօսքի իրաւունքի յարգումին:

Մեր մամուլը քննական մտածողութեան ձեւաւորման համար, բազմակարծութեան հարթակ տրամադրելու անհրաժեշտութեան դէմ յանդիման կը գտնուի: Հաւասարակշռուած մօտեցում մը կենդանութիւն եւ յաւելեալ աշխուժութիւն կրնայ ապահովել մեր մամուլին:

Շահան Գանտահարեան
«Ազդակ» օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր

Տիկին Նազելի Ազէզեան Եւ Զաւակունք
Տիկին Անի Ազէզեան Եւ Զաւակունք

Իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն՝

Բերիոյ Հայոց Թեմի Բարեջան Առաջնորդ
Գերաշնորհ Տ. Մասիս Ս. Եպս. Զօպուեանին,
Քահանայից Դասուն, Թեմի Ազգ. Վարչութեան,
Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ
Թաղականութեան

Եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռաձայնով, համացանցով, ցաւակցական գիրերով կամ նուիրատուութեամբ մասնակից դարձան իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հարազատին,

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԳԷՈՐԳ Ա. ԱԶԷԶԵԱՆԻ

մահուան սուգին:

Հանգուցեալին մահուան քառասունքի Հոգեհանգստեան Պաշտօնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 29 Սեպտեմբեր 2019-ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10:30-ին, յաւարտ Ս. Պատարագին:

Յիշատակն Արդարոց Օրհնութեամբ Եղիցի:

ԾԱՆՕԹ.

*Ցաւակցութիւնները կ՚ընդունուին եկեղեցւոյ ներքնասրահէն ներս:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ անձնական հրաւէր:

ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՎ - 11

Յուշիկ Ղազարեան

Խորհուրդ Խորին

Մարդկային ընկերութիւնը իր գոյութեան ընթացքին անցած է զանազան յեղաշրջող փուլերէ, մինչեւ որ կազմուած է իր այսօրուան ծանօթ դիմագիծը: Այդ յեղաշրջումներուն մեծագոյններէն մէկն էր ցանքի գիւտը, որ տնտեսական ապահովութեան հետ բերաւ նաեւ մարդկային մտքի զարգացման մեծ յառաջխաղացք: Պատահական չէ, որ «մշակոյթ» բառը զանազան լեզուներու մէջ առնչուած է մշակելու արարքին հետ: Ուրեմն, այս մեծ փոփոխութեան հետ աննախադէպ փուլի մը մէջ մտաւ նաեւ մարդուն հոգեմտաւոր աշխարհը:

Մինչ այդ որսի ու վայրի պտուղներու հաւաքին վրայ վստահած մարդ արարածը խորապէս կը գնահատէր բնութիւնը, մասնաւորաբար կենդանական աշխարհը, որ իրեն կը պարգեւէր իր հանապազօրեայ հացը: Մարդկային խմբաւորումներ իրենց ինքնութիւնը կը կապէին առաւելաբար այն կենդանիներուն հետ, զորս կ'որսային ու կ'ուտէին, եւ հոնկէ ալ ծնած է թոթէմներու պաշտամունքը: Թոթէմը ընդհանրապէս կենդանակերպ աստուածութիւն մըն է, զոր կը պաշտէին խումբ մը մարդիկ, հաւատալով թէ իրենք անկէ սերած են: Քարայրի մէջ ապրող նախամարդոց հոգեւոր ու ընկերային կեանքին մէջ թոթէմները մեծ դեր ունէին: Աշխարհի չորս կողմը յայտնաբերուած կարգ մը քարայրներու ամենախորունկ բաժիններուն մէջ բացայայտուած են նախնական տաճարներ, աւելի ճիշդը՝ ծիսարաններ, ուր քարայրի բնակիչները կը հաւաքուէին որսէն առաջ ու ետք կատարելու համար իրենց ծէսերը: Պատերէն ընդհանրապէս կախուած գըտնուած են կենդանիներու գանկեր, երբեմն լման կմախք ու խնամքով պահպանուած կաշին կամ մուշտակը: Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ ամէնէն շատ գտնուած ու որսացուած կենդանին է որ կը պաշտէին նախամարդիկ: Անոնց համար այդ կենդանին բարի ոգի մըն էր, որ անձնազոհութեան միջոցաւ սնունդ կ'ապահովէր մարդ արարածին, եւ այդ պատճառով ալ անոր ոսկորները կը զարդարէին նախնական տաճարը ու կ'արժանային սրբադասումի: Այսպէս՝ ամբողջ բնութիւնը նախամարդուն համար եղաւ սնունդ պարգեւողը, իսկ աշխարհը՝ դրախտը, ուր առատ են որսի անասուններն ու ծառերու պտուղները: Ծնունդ առաւ բնութեան պաշտամունքը, եւ զարմանալի չէ, որ մինչեւ այսօր, ամէնէն աւելի բնութիւնն ու կենդանական աշխարհը գնահատողները որսորդներն են, որքան ալ տարօրինակ թուի այդ մէկը մեր արդի միտքերուն: Հոս է, որ առաջին անգամ կը հանդիպինք զոհողութեան գաղափարի մէկ նախնական պատկերին, սակայն ոչ թէ մարդն է որ կը զոհուի, այլ բնութեան մէջ ապրող անասունը՝ ի շահ մարդուն: Զոհաբերումներ կ'ըլլային գոհացնելու համար բնութեան ոգիները եւ ստանալու անոնց պարգեւները, ձեւով մը զոհաբերումը կաշառք էր գերմարդկային ուժերուն:

Ցանքի գիւտով, ինչպէս նախապէս անդրադարձանք, մարդկային կեանքին մէջ կատարուեցաւ մեծ յեղաշրջում մը: Նախամարդը սկսաւ լքել քարայրներու մէջի համայնքային կեանքը եւ ապրիլ աւելի փոքր ընտանիքներու դրութեամբ, ինքնիրեն համար կառուցած հիւղակներու եւ ապաստաններու մէջ: Սակայն ցանքի գիւտը, ընկերայինէն անդին, նաեւ մարդկային մտքի զարգացման առումով մեծ յառաջխաղացք էր: Մարդ արարածը սորվեցաւ, որ հացահատիկը փոխանակ այսօր ուտելու, կարելի է պահել վաղուան, ցանել եւ շատ հացահատիկներ քաղել. այլ խօսքով՝ այսօրուան պզտիկ հաճոյքը զոհել ի նպաստ վաղուան աւելի մեծ ձեռքբերումին: Մարդկային մտքին համար մեծ գիւտ մը, որ հետզհետէ զարգանալով պիտի դառնար ապրելաոճի ու հոգեւոր աշխարհի սիւնի: Այլեւս զոհողութիւնը մարդ ինքն էր որ կ'ընէր, իսկ բարի ոգին կամ աստուածութիւնը որ սկսաւ պաշտուիլ, տարբեր էր հինէն: Որսի ատեն մենք գիտենք, որ երբ անասունը սպանենք, ան կը մեռնի ու վերջ, սակայն երբ բոյսէն բերք հաւաքենք, երբեմն եթէ նոյնիսկ ամբողջ բոյսը կտրենք ու հատենք, անիկա արմատներէն կամ հունտէն կրկին պիտի աճի եւ կրկին ու կրկին բերք տայ. աստուածութիւն, որ կը մեռնի ու յարութիւն կ'առնէ:

Պատահական չէ, որ աշխարհի չորս կողմը տարբեր ժողովուրդներու մօտ, ցանքի գիւտին վերաբերեալ աւանդութիւնները միշտ ալ կապուած են մահուան հետ: Ամէնէն ցայտուն օրինակը Փոլոնեզիայի ժողովուրդներուն աւանդութիւնն է: Ըստ անոր, հնագոյն ժամանակներուն, թագաւորի մը գեղեցիկ դուստրը սովորութիւն ունէր իրենց պալատին մօտակայ լճակ մը այցելելու: Հոն կը հանդիպի վայելչակազմ երիտասարդի մը, որուն հետ կ'ունենայ սիրային յարաբերութիւն: Զոյգերը ամէն օր կը հանդիպին լիճին մօտ: Օր մըն ալ երիտասարդը իշխանուհիին կը թելադրէ. *«Վաղը վերջին անգամ ըլլալով պիտի այցելեմ քեզի: Այցելութեան աւարտին զիս պիտի սպանես, գլխատես ու գլուխս թաղես ճիշդ հոն, ուր կը հանդիպինք միշտ»:* Այդպէս ալ կը պատահի: Իշխանուհին կը կատարէ երիտասարդին թելադրանքը, կը գլխատէ ու գլուխը կը թաղէ: Ատեն մը ետք, գլուխը թաղուած տեղէն կը բուսնի եգիպտացորենի առաջին բոյսը: Նմանօրինակ աւանդութիւններ կարելի է գտնել աշխարհի զանազան անկիւններուն:

Եզը, որ կը կապուի արօրին եւ կ'օգնէ մարդուն ցանքի աշխատանքներ կատարելու, հնդեւրոպական ժողովուրդներուն նախասիրած զոհաբերութեան անասունն էր: Հայաստանի մէջ, հեթանոսական շրջանին, մանաւանդ Անահիտ դիցուհիին կը զոհէին եզներ, որոնք յատկապէս կը պատրաստուէին այդ առիթին համար, իսկ զոհաբերումի օրը անոնց ճակատները կը ներկուէին կարմիր գոյնով եւ եղջիւրները կը զարդարուէին գոյնզգոյն ծաղիկներով: Նախապէս արդէն խօսած էինք Անահիտի հացահատիկի ցանքին հետ առնչուածութեան մասին: Իսկ զոհաբերուած եզները, ինչպէս նկատեցիք, զարդարուելով կը ներկայացուէին իրենց լաւագոյն վիճակին մէջ: Ընդգծենք զոհաբերութեան ամէնէն կարեւոր խորքերէն մէկը: Զոհաբերութիւնը ընդունելի ըլլալու համար, պէտք է ներկայացնել զոհերէն լաւագոյնը, առողջն ու կատարեալը. սկզբունք մը, որ մինչեւ օրս տակաւին կայ: Անահիտին կը զոհէին եզներէն լաւագոյնները, զանոնք զարդարելով, այսինքն՝ հասցնելով կատարեալ վիճակի: Հարաւային Ամերիկայի մայաներուն մօտ կար ծիսական գնդակի խաղ մը, որ կը նմանէր մեր այսօրուան պասքեթին: Խաղի աւարտին, դաշտին վրայ, յաղթող խումբին ղեկավարը զոհ կը մատուցուէր պարտուող խումբի ղեկավարին ձեռքով: Այսօր տարօրինակ կը թուի, թէ փոխանակ գնահատելու, ինչո՞ւ յաղթողը սպանել, ան ալ պարտուողին ձեռքով: Սակայն առասպելաբանական միտքով, այդ ամէնէն տրամաբանական արարքը կը թուի ըլլալ, մարդը զոհել երբ հասած է փառքի գագաթնակէտին՝ իր ամէնէն կատարեալ վիճակին մէջ:

Զոհաբերումի գաղափարը կատարելագործուած է քրիստոնէական հաւատքին մէջ: Քրիստոնէութիւնը ամէն բանէ առաջ հիմնուած է իր հիմնադիրին զոհագործութեան վրայ եւ իր հետեւորդներէն կը պահանջուի Քրիստոսէն օրինակ առնելով իրենց կեանքը զոհաբերել յանուն Աստուծոյ: Քրիստոնեան կը սորվի աշխարհիկ անցողական հաճոյքները զոհել, շահելու համար աւելի մնայունը՝ Երկինքի Արքայութիւնը. *«Ճշմարիտ, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. եթէ ցորենի հատիկը հողի մէջ իյնալով չմեռնի, միայն հատիկը ինքը կը մնայ, իսկ եթէ մեռնի, բազում արդիւնք կու տայ: Ան որ կը սիրէ իր անձը, կը կորսնցնէ զայն, իսկ ան որ այս աշխարհին մէջ իր անձը կ'ատէ, զայն կը պահէ յաւիտենական կեանքի համար»* (Յովհ. 12:24-25): Ահա եւ հացահատիկի ցանքով բերուած օրինակ մը, որ կ'ամփոփէ քրիստոնէական ապրելակերպը: Աւելին՝ քրիստոնեայէն կը պահանջուի ըլլալ կատարեալ, իր սրբութեամբ, վարք ու բարքով, կատարեալ՝ Քրիստոսի պէս, որովհետեւ միայն կատարեալ զոհն է, որ ընդունելի է Աստուծոյ համար: Ահա՛ այս է

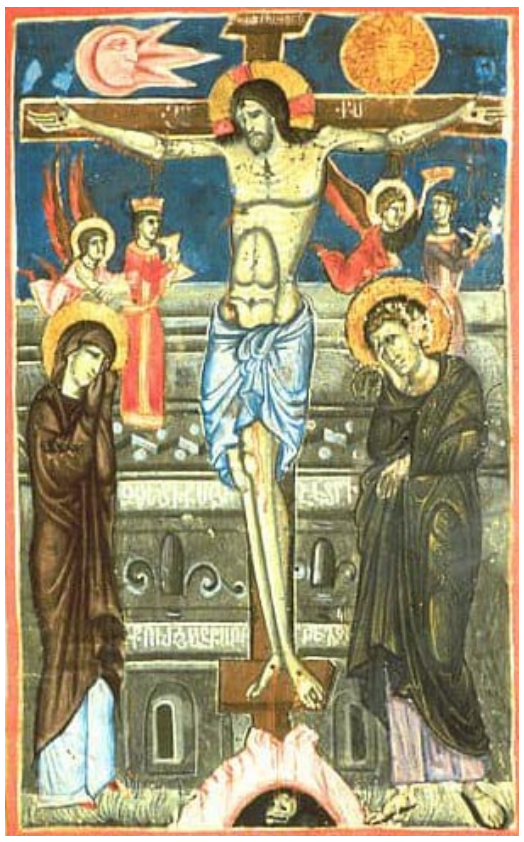

Ս. Պատարագի խորհուրդը, որուն ընթացքին պատարագիչ քահանան խորհրդանշական ձեւով կը վերամարմնաւորէ Քրիստոսի զոհագործումը, հացն ու գինին (երկուքն ալ ցանքի արտադրանք) կը վերածուին Յիսուսի մարմինին ու արիւնին եւ աւարտին՝ ներկաները կը հաղորդուին հոգեցունց այդ խորհուրդով:

Հայութեան համար, իբրեւ ազգ, օտար չեն այս գաղափարները: Մեր երկիրը, գտնուելով աշխարհաքաղաքական զգայուն դիրքի վրայ, բնաւ մեզի չէ պարգեւած խաղաղութիւն: Դարեր շարունակ, ստիպուած եղած ենք զոհուելու յանուն հայրենիքի ու ազգի ապագային, եւ միշտ ալ զոհուած են մեր երիտասարդութեան լաւագոյնները: Աւարայրէն մինչեւ Սարդարապատ, Շուշի ու Հալէպ, ունեցած ենք ինքնազոհութեան այնպիսի օրինակներ, որոնք առասպելականանալու արժանի են: «Մահ իմացեալ անմահութիւն է» նշանաբանը մարմնաւորող անձը վերատեսութեան չ'ենթարկուիր, ինչպէս որ կասկածի չեն ենթարկուիր մեր նորագոյն պատմութիւնը կերտող անձնազոհ երիտասարդներուն արարքները: Անոնք առաւել արժէքաւոր զոհեր են քան մայաներու խաղին զոհը, մատուցուած ազգի ապագայի զոհասեղանին: Անոնք իսկական պատարագեալներ են, հաղորդակից ամէնէն մեծ խորհուրդին՝ անձնազոհութեան, որովհետեւ. *«Մեծագոյն սէրը այն սէրն է, որմով մարդ ինքզինք կը զոհէ իր բարեկամներուն համար»* (Յվհ 15.13):

ԴԻՏԱՆԿԻՒ

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԻՉ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խաչիկ Շահինեան

Հասարակութեան համար դըպրոցը կը հանդիսանայ դաստիարակչական իրաւ եւ վաւերական միակ հիմնարկը: Քանի՝ ամէն ոք որ կ՚ուսուցանէ դպրոցէն ներս կը կատարէ շատ աւելին քան վարժեցումը կամ ծանօթութեանց ու գիտութեանց մատակարարումը, յատկապէս երբ ան ուսանողին հետ կը վարուի իբրեւ բանականութեան եւ ուրոյն անհատականութեան տէր հրաշալի էակ եւ ոչ՝ որպէս մեքենայ: Ուսուցանելով մենք ինքնաբերաբար նաեւ կը դաստիարակենք, եթէ նոյնիսկ այդ մէկին հետամուտ չըլլանք կամ այդ ուղղութեամբ ծրագրուած աշխատանք չտանինք:

Ուսուցումը իր մէջ կը պարփակէ դաստիարակիչ ուժ, անշուշտ անկախ բոլոր այն միջոցառումներէն, որոնց շնորհիւ հանրակրթական վարժարաններէն ներս անմիջականօրէն կը հաստատուի աշակերտներու կարգապահութիւնը, նաեւ անկախ այն զօրաւոր, որոշիչ, անջնջելի ու երբեմն մոգական ազդեցութենէն, որ մեծահասակ դաստիարակուսուցիչը կը թողու մատղաշ երեխային վրայ:

Յիրաւի՝ որքան ճիշդ կ՚ուսուցանենք այնքան լաւ կը դաստիարակենք: Աշակերտին դաստիարակութիւնը կը կազմէ դպրոցին հիմնահարցն ու ողջ գործունէութեան առանցքը: Այսպէս՝ դպրոցի կոչման համար, ինչպէս մարդկային, նոյնպէս եւ քաղաքացիական կոչման համար–մանաւանդ որ անոնք անխըզելիօրէն առնչուած են իրարու–դաստիարակութիւնը կը մնայ առաջնահերթ առաքելութիւն:

Այսօր, կրթական ասպարէզէն ներս արհեստական բաժանումները վերացած են ընդմիշտ, ու կարելի չէ խօսիլ բաժանումներու գոյութեան մասին:

Դպրոցի գերագոյն բաղձանքն է հասնիլ ազնուագոյն եւ վսեմագոյն հեռանկարներու իրագործման: Ու այդ առումով հասարակական ուրիշ ոչ մէկ հիմնարկ կրնայ մրցիլ կամ բաղդատուիլ անոր հետ: Ուսման ճամբով դպրոցը անսասան հիմքեր կը խարսխէ եւ յարատեւօրէն զարգացող ընթացքով կը գործէ: Դաստիարակութիւնը կը կազմէ ուսումնակրթական գործունէութեան ամբողջութիւնը, իսկ ուսուցումը անբաժան մէկ մասնիկն է ու ենթական անոր, այսինքն դաստիարակութեան մէկ ճիւղը, որ կը բովանդակէ այդ ամբողջութեան կեանքը:

Ուսուցումը կը զբաղի մտաւոր դաստիարակութեամբ (պատկերացումներու եւ հասկացողութեանց, մտքերու եւ գաղափարներու, գիտելիքներու եւ ըմբռնողութեանց զարգացմամբ), ուսանողը հաղորդակից դարձնելու այն մեծ գանձին, որուն տիրացումը մարդս կը դարձնէ իրաւ մարդ:

Բնականաբար՝ առաքինութիւններու եւ բարոյական դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնն ու բարիքները կարելի չէ թերագնահատել, ինչպէս եւ անհնար է զանոնք

բարձրօրէն չդասել: Այսուհանդերձ՝ առանց մտքի մշակման բարոյական առաքինութիւնները անբաւարար ու անզօր կը մնան: Օրինակ՝ անասունն ալ կրնայ ընտանի, հաւատարիմ, երախտապարտ, սիրող, բարի եւ օժանդակող ըլլալ, սակայն մտածել՝ երբեք. այդ մէկը վերապահուած է միայն մարդուն:

Երեխան մտածել կը սորվի դըպրոցէն ներս: Այստեղ է, որ մարդու ուղեղը կը հարստանայ ճշգրիտ եւ առողջ մտածումներով, կը դառնայ կարգապահ եւ կը մղուի կազմակերպ գործունէութեան: Մարդկային սիրտն ու կամքը կը ղեկավարուին միտքով: Այլ խօսքով՝ ուսուցման սկզբունքը միշտ ալ գոյութիւն ունեցած է եւ դարձած դաստիարակութեան մեկնակէտ, նաեւ ընդհակառակը: Ուսուցումը կիրառական մանկավարժութիւն կը համարուի աւանդուող դասանիւթի նկատմամբ:

Դաստիարակութեան գործը աւարտած պէտք է նկատել այն ատեն, երբ ուսանողը ինքնուսուցման ունակութիւն եւ կարողականութիւն ձեռք ձգած է, ու մտադիր է ազատօրէն շարունակելու իր դաստիարակութիւնը:

Նոյն ատեն՝ ուսուցիչը իր պարտականութիւնը յաջողութեամբ կատարած կ՚ըլլայ երբ աշակերտը կը տիրանայ բաւականաչափ ուսման եւ կը ցանկայ իր անձնական կրթութիւնը ամբողջացնել ինքնակամօրէն:

Ուսուցանել՝ միանգամայն կը նշանակէ դաստիարակել: Եւ իսկական առողջ ուսուցումը ինքնին դաստիարակիչ ուսուցումն է:

Ուսուցումը ուղղուած է մտածողութեան, իսկ դաստիարակութիւնը կենցաղին եւ գործունէութեան: Սակայն պէտք չէ մոռնալ որ մտածողութիւնը եւս գործունէութիւն մըն է, բանականութեան ճշմարիտ եւ կենդանի աշխատանքը:

Անաղարտ, սոսկական դաստիարակութիւնը կը նկրտի մարդ էակը կերտել այնպէս ինչպէս ինք ճիշդ կը կարծէ, մինչ ուսուցանող դաստիարակութիւնը կը ջանայ լուսաւորել ուսանողին միտքը, կլանել անոր էութիւնը, աւելին՝ այնպէս մը տրամադրել եւ ուղղել զայն, որ ըմբռնէ դաստիարակութեան իրաւ արժէքն ու նպատակը, ապա՝ կամաւոր կերպով եւ ինքնաշխատութեամբ ձգտի տիրանալ անոր: Անաղարտ ուսուցումը կ՚աշխատի վարժութիւններ փոխանցել եւ գիտելիքներ ջամբել մարդուն, դաստիարակիչ ուսուցումը կը միտի դրդել ուսանողը, գրգիռ արթնցնել անոր մօտ ու մղել զայն՝ որպէսզի շարունակ ճգնի եւ իւրացնէ իրեն տրամադրելի ծանօթութիւնները, ճշմարտութիւնները, հասկացութիւններն ու գաղափարները: Անաղարտ ուսուցման կամ անաղարտ դաստիարակութեան համար մարդը պարզապէս պատրաստուող իր է՝ կաղապար, ուսուցանող դաստիարակութեան համար ուսանողը ստեղծագործ էակ մըն է՝ որ ինքնուրոյն, բնական եւ ինքնակերտ անձնաւորութեան մը պէտք է վերածուի:

Պարզ է ուրեմն՝ որ դաստիարակութիւնը ուսուցում է եւ ուսուցումը դաստիարակութիւն: Եւ ինչպէս մարդը մէկ է, այնպէս ալ անոր վերաբերող կամ լծակից ամբողջ գործունէութիւնը մէկ եւ անքակտելի միասնութիւն կը կազմէ: Այս միասնութիւնը կարելի է մասնատման ենթարկել միայն տեսականօրէն (օրինակ՝ երբ կը փորձենք մարդու ընդհանրական ընդունակութիւնը բաժնել մտքի, զգացումի, կամքի եւ այլ բազում ընդունակութիւններու):

Համակողմանիօրէն մշակուած մարդուն մէջ կը գոյանայ բազմատեսակ ընդունակութիւններու եւ հոգեկան պաշտօնագործութիւններու ներդաշնակութիւն: Նմանօրինակ իտէալ ներդաշնակութեան ընձեռման պարագային, այդ զարգացած մարդը կը մտածէ այն բաներու մասին, զորս կը զգայ ու կը պահանջէ, միաժամանակ կը զգայ այն, ինչ որ կը մտածէ ու կը պահանջէ, առաւել՝ կը պահանջէ այն, ինչ որ կը զգայ ու կը մտածէ: Անտարակոյս՝ ուսման եւ դաստիարակութեան հեռագոյն նպատակադրումը կը կայանայ վերոյիշեալ կատարելատիպ կացութեան (այսինքն՝ տարբեր ընդունակութիւններու գերագոյն միասնութեան) ստեղծման մէջ: Սոյն բարձրակէտ տեսլականի նուաճումը անառարկելիօրէն կը կազմէ դպրոցի ամենաբուռն տենչանքը: Եւ իրողապէս ասկէ աւելին կարելի չէ պահանջել կամ ակնկալել դպրոցէն, որովհետեւ ուսումնարանի մը նախապատիւ եւ գլխաւոր պարտականութիւնն է աշակերտը առաջնորդել մինչեւ ուսուցողական արդիւնարար փուլին աւարտը, այլ բացատրութեամբ՝ մինչեւ անհրաժեշտ այն պահը, երբ ան (այդ աշակերտը) վերջնականապէս ա՛լ կը կորսնցնէ իր ընդունակութիւնը, ինչպէս նաեւ ուսումն ու դաստիարակութիւնը լրիւ աւարտելու ըղձանքն ու կիրքը:

ՀԲԸՄ ՀԵԸ

-Լաթաքիոյ ՀԵԸ-ի «Կիլիկիա» պարախումբը շուտով պիտի այցելէ Հալէպ եւ ելոյթ պիտի ունենայ 2 Նոյեմբեր 2019-ին:

-Սենեկային նուագախումբի Տարեկան Համերգը տեղի պիտի ունենայ 20 եւ 27 Հոկտեմբեր 2019-ին:

-«Արեգակ» մանկապատանեկան երգչախումբի փորձերը պիտի սկսին Հոկտեմբեր 2019-ին: Արձանագրութեան համար դիմել ՀԵԸ-ի քարտուղարութեան: Հեռ. 2114294:

ԲԱՌԵՐՈՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ - 3

«ԴԱ» ՈՒ «ԹՕ», ԴԵՒ ՈՒ ԹԵՒ, ԴԵՐ ՈՒ ԹԵՐԻ

Լեւոն Շառոյեան

Ի՞նչ կը կարծէք.- մեր լեզուին մէջ **«դա»**ո՞վ սկսող բառերը աւելի շատ են, թէ՞ **«թօ»**ով սկսողները:

Այսպիսի հարցում մը ես ինծի ալ չէի հարցուցած մինչեւ այսօր: Սակայն հիմա սկսած եմ հետաքրքրուիլ նմանօրինակ մանրամասնութիւններով:

Մալխասեան բառարանը **«դ»**ով սկսող բառերը ժողված է 67 էջի մէջ, իսկ **«թ»**ին ալ տրամադրած է 63 էջ: Իսկ Սուքիասեանի **«Հոմանիշներու Բառարան»**ը **«դ»**ին յատկացուցեր է 36, իսկ «թ»-ին՝ 32 էջ: Հետաքրքրական տուեալ մըն է ասիկա: Կը նշանակէ, որ նմանահնչիւն այս երկու տառերը գրեթէ հաւասարեն իրարու դիմաց եւ մօտաւորապէս նոյն թիւով «զինուոր»ներ կը պահեն իրենց կուռ շարքերուն մէջ...:

Ա՛խ, Մաշտոցի այս զինուորները որքա՜ն կը չարչարեն մեզ: Մենք ու մեր զաւակները յաճախ չենք յաջողիր զատորոշել զանոնք. իրարու հետ կը շփոթենք զինուորներու այս երկու ջոկատները: Անոնք միեւնոյն ձայնով ու միեւնոյն համազգեստով կը ցցուին մեր դիմաց ու շփոթի կը մատնեն մեզ: Կ'անճրկինք զանոնք ճանչնալու մեր ճիգին մէջ, հակառակ անոր որ գիտենք՝ թէ **«դ»**ի զինուորները առհասարակ աւելի մեղմաձայն են ու մեղմաբարոյ, մինչդեռ **«թ»**ի համազգեստաւորները թաւաձայն են ու աւելի՛ առնական...:

«Դա» ու **«Թօ»**: Հայերէնի չորրորդ ու իններորդ տառերն են ասոնք:

Կարդա՞նք հետեւեալ երկու նախադասութիւնները.

-Դպրոցին Դ. դասարանի դաստիարակը դասագիրքերու դէզերը դրաւ դրան դիմացի դարաններուն մէջ:

-Թագաւորն ու թագուհին թեւանցուկ թափառեցան թաւուտ թուփերով թերակղզիին վրայ:

Սփիւռքի տարածքին գործող մեր բազմատասնեակ դպրոցներու հազարաւոր աշակերտներէն քանի՞ հոգի պիտի կարենայ վերի զոյգ նախադասութիւնները գրել ԱՆՍԽԱԼ, առանց ուղղագրական վրէպի: Ես կու տամ ո՛չ մէկ հաւանականութիւն:

Նախադասութիւններէն առաջինին մէջ բացարձակ տիրապետողն է **«դա»**ն, իսկ երկրորդին մէջ՝ **«թօ»**ն: Հետեւաբար, անվարան կարելի է հաստատել, որ երկու բաղաձայններն ալ հաւասար տարողութեամբ տեղ ու դեր ունին մեր լեզուին ընդհանուր բառամթերքին մէջ:

Եթէ գրաւոր պիտի արտայայտուինք, այս երկու տառերը ամէն առիթով գլխապտոյտ պատճառող խաղեր կրնան սարքել մեր գլխուն: Զարմանքէ զարմանք ու սայթաքումէ սայթաքում կը քշեն-կը տանին մեզ□: Այս խաղին մնայուն պարտեալը մի՛շտ մենք կ'ըլլանք՝ այնքան ատեն որ կատարելապէս չենք տիրապետեր մեր մայրենիին:

Մեր **ուղեղն** ու **աչքը**, որոշ չափով, պէտք է «լուսանկարած» ըլլան գէթ ամէնէն գործածական եւ լայնօրէն կիրարկելի բառերուն, **մանաւա՛նդ արմատներուն**, արտաքին պատկերները, որպէսզի ինքնաւստահ կերպով ու առանց վարանումի՝ բառ մը գրել սկսինք **«դա»**ով կամ ընդհակառակն՝ **«թօ»**ով:

Ենթադրենք թէ պիտի գրենք ԹԵՒ բառը: Թեւ՝ մարդու մը բազուկը, ուսէն մինչեւ ձեռքին ափը: Կամ՝ թռչուններու եւ միջատներու թեւերը: Կամ՝ հագուստի մը թեւերը: Կամ՝ խաչի մը հորիզոնական երկու թեւերը:

Եթէ **«թեւ»** բառին ուղղագրութիւնը իւրացուցինք, ապա ինքնաբերաբար ճիշդ ու անսխալ պիտի գրենք այն բոլոր բարդ կամ ածան-

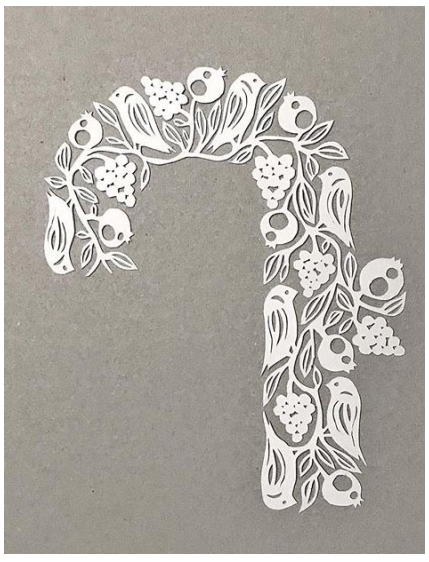

ցաւոր միւս բառերն ալ, որոնք կազմուած են միեւնոյն արմատէն: Ճիշդ պիտի գրենք **թեւանցուկ** (թեւթեւի մտած), **թեւազուրկ** կամ **թեւատ** (անթեւ), **թեւաւոր**, **թեւատարած** (թեւերը լայն բացած՝ տարածած), **թեւածել** (թեւերը թափահարել՝ թռչելու համար), **թեւակոխել** (հասնիլ՝ մտնել վիճակի մը կամ փուլի մը մէջ) եւ այլն:

Բայց եթէ սայթաքեցանք ու **«թեւ»**ը գրեցինք սխալ ուղղագրութեամբ՝ **«դեւ»** ձեւով, այն ատեն... սատանան գրկե՛ց մեզ: Որովհետեւ ԴԵՒ կը նշանակէ սատանայ, չար ոգի:

Միշտ ըսած եմ ու հիմա ալ կը կրկնեմ, որ բառերը **շնչաւոր էակներ** են՝ եթէ գիտնանք անոնց մօտենալ գուրգուրանքով ու պատասխանատուութեամբ: Բառարանը, որ «չոր» ու անհրապոյր գիրք մը կը նկատուի շատերու կողմէ, անսպասելիօրէն գեղեցիկ հորիզոններ կրնայ բանալ մեր առջեւ ու զարմանահրաշ խորհուրդներ պարզել մեր դիմաց, եթէ երբեմն-երբեմն գլուխ հակենք անոր վրայ, վարպետօրէն քննենք, պեղենք, ստուգաբանենք հոն քնացող բազմահազար բառերուն արմատները, կազմութեան եղանակը, բազմադիմի իմաստները:

Վերը յիշուած սա **«դեւ»** բառը, զորօրինակ, անակնկալ մը ապրեցուց ինծի: Ես առ այսօր այն համոզումը գոյացուցեր էի, որ **«դեւ»**ը չար ոգին է, սադայէլը, մի՛շտ ժխտական իմաստով:

Բառարանս կը յիշեցնէ սակայն, որ **«դեւ»**ը հրեշտակներու կերպարանքով **չար կամ բարի** ոգին է: Այսինքն, անիկա կրնայ ունենալ նաեւ դրական իմաստ: Եւ թերեւս ա՛յս պատճառով է որ պարսկահայ մեր յայտնի բանաստեղծներէն մին **«դեւ»** բառը որդեգրած էր իբրեւ իրեն գրչանուն: Բանաստեղծ **Դեւ**: Բուն անունով՝ Մարգար Ղարաբէգեան (1901-1976): Իրանահայ քերթողութեան ամէնէն աչքառու անուններէն մին էր Դեւ՝ Արմանտի, Գալուստ Խանենցի, Արամ Գառօնէի ու Վարանդի կողքին: Ան նաեւ շնորհալի գեղանկարիչ էր: Նկարչական իր գործերը անպայման կը տպաւորեն մեզ իրենց յստակ գիծերով ու հարազատ գոյներով: Դեւ, 40-ական թուականներէն սկսեալ, երեսուն տարի տեւաբար, տիրապետող անուն մը մնաց Իրանի մէջ, մեր գրադարաններուն կտակելով չորս քերթողագիրքեր, երկուքը՝ Թեհրան տպուած, երկուքը՝ Երեւան:

Կրկնեմ, որ **«դեւ»** բառը առաւելաբար կը հասկցուի «սատանայ, հեքիաթներու հրէշ, հեթանոսական աստուած» իմաստով: Արդ, եթէ այս արմատ բառին ուղղագրութիւնը իւրացուցինք, ապա անշեղօրէն ճիշդ պիտի գրենք անկէ բխող բոլոր միւս բառերը.- **դիւային** (սատանայական), **դիւահար** (դեւի մը կողմէ հարուածուած, ցաւագար), **դիւահարցութիւն** (կախարդութեամբ դեւեր կանչելու արարք), **դիւապետ** (սատանայապետ) եւ այլն: Այս վերջին բառին պարագային՝ զգո՛յշ: Չըլլայ որ **«դիւապետ»**ը շփոթէք **«դիւանապետ»**ին հետ...:

«Դիւանապետ» բառը հիմնովին տարբեր կազմութիւն ունի: Անիկա յառաջ եկած է **«դիւան»** եւ **«պետ»** բառերուն միացումով: Դիւանը ոչ-հայկական փոխառեալ բառ մըն է, որ գլխաւորաբար կը նշանակէ պետական գրագրութիւններու յատուկ գրասենեակ կամ արխիւատուն (արաբերէն ու պարսկերէն՝ տիվան): Դիւանապետը այդ գրասենեակի գլխաւոր պաշտօնեան է: Մեր առաջնորդարաններն ու պատրիարքարանները, իբրեւ ազգապետական պաշտօնական հաստատութիւններ, ունին իրենց դիւանապետները: Հաւանաբար այս նոյն արմատէն կու գան **«դիւանագէտ»** եւ **«դիւանագիտութիւն»** բառերն ալ, որոնք առատօրէն կը գործածուին քաղաքական լրատուութիւններու մէջ: Թերթի մը Ա. էջին վրայ կը կարդանք. **«Ռուսաստան արտաքսեց երեք ամերիկացի դիւանագէտներ՝ զանոնք լրտեսութեամբ ամբաստանելէ ետք»**: Կամ՝ **«Արտաքին նախարարը ի գործ դրաւ իր ամբողջ դիւանագիտութիւնը՝ պայթուցիկ կացութիւնը մեղմացնելու համար»**:

Դեռ **«դիւան»**ը ունի ուրիշ նշանակութիւններ ալ.-

ա) Պատմական երկասիրութիւններու ժողովածու: Շատ նշանաւոր է թիֆլիսեցի ազգագրագէտ ու խմբագիր Գիւտ քինյ. Աղանեանցի **«Դիւան Հայոց Պատմութեան»** շարքը, որ հրատարակուեցաւ 1893-1917, տասներեք ծաւալուն հատորներով:

բ) Վարչական մարմինի մը կամ ժողովի մը նախագահութիւնը՝ ատենապետ ու ատենադպիր: Կ'ըսենք՝ **«Դպրոցի հոգաբարձութիւնը կազմեց իր նոր դիւանը: Ատենապետ ընտրուեցաւ պր. այսինչեան...»**:

* * *

Տանք համանման ուրիշ օրինակ մը եւս,- ԴԵՐ:

Արմատ բառ մըն է այս ալ, որ առաջին հերթին կը նշանակէ «դերակատարութիւն»:

Եթէ այս փոքրիկ բառին ուղղագրութիւնը իւրացուցիք, այնուհետեւ անվարան ճիշդ պիտի գրէք բոլոր այն բառերը, որոնք կ'առնչուին բեմական արուեստին կամ թատրոնի աշխարհին.- **դերասան, դերակատար, դերաբաշխում, դերուսոյց, դերընկեր**:

Պէտք է անդրադառնանք նաեւ, որ **«դեր»**ը կարգ մը բառերու սկիզբը դրուելով՝ կու տայ «փոխարէն»ի կամ «փոխանակ»ի իմաստ: Օրի-

նակ՝ **դերանուն, դերբայ, դերտնօրէն, դերհիւպատոս**: Եթէ հայկական նախակրթարան մը աւարտեր էք, ապա վստահ կրնամ ըլլալ՝ որ գիտէք հայերէնի անձնական դերանունները (ես, զիս, իմ, ինծի, ինձմէ, ինձմով...): Սակայն գիտէ՞ք արդեօք «դերբայ»ն ալ:

Դերբայ կը կոչենք անորոշ եղանակի (անդէմ) բայերը: Օրինակ՝ **կարդալ, կարդալիք, կարդալու, կարդացած, կարդացող**: Տանք օրինակներ.«**Կարդալիք**գիրքս նոր է»: «**Կարդալը** հաճոյք կը պատճառէ ինծի»: Ընդգծուած բառերը դերբայներ են:

Երբեմն ալ, փոխաբերական իմաստով, **«դեր»**ը կը նշանակէ «ներգործութիւն, ազդեցութիւն»: Կ'ըսենք.**«Սպառնալիքները վճռական դեր խաղցան՝ որ ան խոստովանի իր յանցանքը»**:

Հիմա «դեր»ը գրեցէ՛ք «թ»ով: ԹԵՐ:

Ի՞նչ է այս: Անպայման լսած էք **«թեր ու դէմ կարծիքներ»** ասութիւնը: **«Թեր»** կը նշանակէ «ի նպաստ, կողմ, յօգուտ»: Թաղապետական կամ նախագահական ընտրութիւններու ընթացքին քաղաքա-

Շար.՝ էջ 14

Աշակերտական Անկիւն

Ա՜Խ ԼՈՒՍԻՆ, ԼՈՒՍԻՆ

Վեհան Պարսումեան

Գիշեր է, ամրան վերջին գիշերներէն: Մեր ընտանիքի հնամենի սովորութեան համաձայն, մինչեւ աշնան առաջին անձրեւին տեղալը պատշգամ կը քնանանք:

Այս գիշեր ուրիշ է լուսինը, աւելի՛ կլոր է, աւելի լուսաւոր: Աստղերը կարծէք անշուք են այս գիշեր:

Ակամայ յիշեցի անցեալը, երբ ամէն ինչ հեքիաթային ու կախարդական էր, երբ կը հաւատայի, թէ զգեստապահարաններուն ետին ուրիշ աշխարհ մը գոյութիւն ունի, կամ երբ ինկած ակռադ բարձիդ տակ դնես, հրեշտակը պիտի գայ եւ ակռայիդ փոխարէն դրամ պիտի դնէ… եւ որքա՜ն խելօք ըլլաս՝ այնքան շատ դրամ:

2006 թուականի աշնանամուտն էր, Խաչվերացին յաջորդող մեռելոցի օրը, իսկ ամառնային արձակուրդի վերջին օրը: Գերեզմանատունէն ելլող մեր ազգականները հաւաքուած էին մեր տունը: Բոլորին ուշադրութեան կեդրոնը ես դարձած էի: Չէ՞ որ յաջորդ օրը առաջին դասարան պիտի ըլլայի:

Որքան մեծ էր ոգեւորութիւնս, նոյն քան միտքս զբաղած էր ուրիշ բանով: Ստորին ծնօտիս ակռան կը շարժէր: Առաջին շարժող ակռաս, եւ ես կը մտածէի՝ արդեօ՞ք մինչեւ վաղը պիտի իյնար ակռաս եւ ես դպրոց պիտի երթայի «մեծցած»:

Ինչեր փորձեցի ընել, որ ակռաս իյնայ: Նախ Քեսապի ամուր խնձոր մը կերայ, բայց ապարդիւն… ակռաս կապեցի եւ թելով միացուցի դրան, այդ ալ չօգնեց: Եւ այսպէս շարունակ, սակայն ոչ մէկ արդիւնք… Ամբողջ գիշերը կ՚աղօթէի, որ մինչեւ դպրոց երթալս իյնար սա ակռաս: Յուսահատած մտայ անկողին: Առտու կանուխ արթնցայ: Բոլորը քնացած էին: Մատս տարի ակռայիս ու թը՛փ… սպիտակ, փոքրիկ ակռաս ինկաւ ձեռքիս մէջ: Վազեցի դէպի մայրս ու արթնցուցի զինք: Թէեւ արիւնը բերնէս կը հոսէր, սակայն ուրախութիւնս չափ չունէր:

-Մա՛մ, մա՛մ,– գոռացի: Խեղճ կինը ձեռքը-ոտքը իրար անցած արթնցաւ, մինչդեռ ես հպարտութեամբ ըսի,– Մա՛մ, այեւս մեծ եմ:

Անսահման ուրախութեամբ գացի դպրոց: Բոլոր ընկերներուս ցոյց կու տայի ինկած ակռաս… Ցոյց կու տայի այն ընկերներուս, որոնք հիմա ցրուած են աշխարհի չորս ծագերը: Անոնցմէ ոմանք հիմա հասած են իրենց երազանքներուն, ոմանք կեանքի բերումով ստիպուած են մոռնալ իրենց երազանքները: Ոմանց հետ մինչեւ հիմա կապ կը պահեմ: Ոմանց հետքն անգամ չկայ, նոյնիսկ ընկերային ցանցերու վրայ:

Այս գիշեր ուրի՛շ է լուսինը, աւելի՛ կլոր է, աւելի՛ լուսաւոր: Ան կը յիշեցնէ անցած հեքիաթային ու կախարդական օրերը, որոնք ալ երբեք պիտի չվերադառնան…:

ՊԱՏԿԵՐ՝ ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Մեղեդի Աբէլեան

Տնական պահածոներ պատրաստելու շրջան է: Ինչե՜ր պիտի պատրաստուին ձմրան ընդառաջ՝ մարան ու սառցարան լեցնելու համար: Օդը արեւոտ է: Տան հայրը բերած է սնտուկներով լոլիկ, որ ռուպի պիտի վերածուի: Լոլիկները հոսող ջուրի տակ կը լուացուին, ապա կը լեցուին տաշտին մէջ: Ընտանիքին բոլոր անդամները մեղուներու պէս գործի վրայ են: Ոմանք կը ջարդեն, ոմանք կը քամեն: Հիւթը պատրաստ է եփելու: Պղինձէ տաշտին տակ կրակը կը ճարճատի: Դրացիները, երբ եփող լոլիկին հոտը կը տարածուի, կը հասնին օգնութեան: Կու գան չոր փայտ մը նետելու կրակին մէջ, թարմ ռուպի մասին իրենց կարծիքը տալու: Հիւթը կը սկսի պնդանալ: Կարմիր վարդերու պէս փըթ-փըթ կը բացուի: Հովը անո՛ւշ կը փչէ ու այդ զով օդին՝ կրակին դէմ լոլիկին ջուրը խառնողին կարմիր ու տաք այտերուն վրայէն դեղի պէս կ՚անցնի: Երիտասարդներ պղինձէ տաշտը կրակէն վար կ՚առնեն: Տան մայրը եւ դուստրը բացօթեայ սեղան կը պատրաստեն, իսկ տղամարդիկ՝ խորոված: Սեղան կը բերուի այդ օրուան առաջին պնակը. պնակ մը լոլիկի ռուպ՝ ձէթով զարդարուած: Ամէն մարդ սեղան կը նստի:

–Վա՜յ, ինչպէ՞ս մոռցանք սեղան բերելու ամէնէն համով ուտելիքը՝ խորոված գետնախնձորը,– որ բերնիդ մէջ կը հալի համով-համով, լոլիկի ռուպին հետ: Լոլիկի ռուպին պատրաստութիւնը արարողութիւն է, որ կը կրկնուի ամէն տարի:

ԺԲ. կարգ
Քեսապի Ազգ. Ուսումնասիրաց Միացեալ Ճեմարան

ԱՐՄԷՆ...

Սկիզբ՝ էջ 5

ինչպէս եւ Թուրքիա, անյուսալի գործընկերներ են: Կը կարծեմ՝ ռուսական ղեկավարութիւնը կը գիտակցի եւ իր փոխյարաբերութիւնները կը կառուցէ այն հաշուարկով, որ դանակով հարուած չստանայ թիկունքէն: Սակայն Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու ջերմացումը առարկայականօրէն կը նպաստէ Ռուսիոյ, որովհետեւ կարելի կ՚ըլլայ հաշուարկել քայլերը, աւելի հանգիստ ըլլալ երկրի հարաւային սահմաններուն համար,: Պատմական փորձը ցոյց կու տայ, որ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած բոլոր պայմանագիրները մշտապէս խզուած են: Ռուսիա ամէնէն աւելի պատերազմած է Թուրքիոյ դէմ՝ 12 անգամ: Պատահական չէ, որ Էրտողան չի ճանչնար Խրիմի միացումը Ռուսիոյ, չէ՞ որ Ռուսիայէն առաջ Խրիմը Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ էր: Այսինքն՝ երկիրներու միջեւ անհաշտ տարաձայնութիւնները կը պահպանուին եւ անհրաժեշտութեան պարագային կրնան առաջատար դերակատարութիւն ունենալ: Անշուշտ, Ղարաբաղեան հիմնահարցի նշանակութիւնը, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւններու ջերմացման պարագային, կրնայ քիչ մը նուազիլ, սակայն Ռուսիոյ համար կարեւոր է Թուրքիա-Ատրպէյճանի դէմ ունենալ հզօր յաղթաթուղթ՝ Արցախի տեսքով, որպէս ազդակ ու հակակշիռ: Աւելին, Թուրքիա չի պատրաստուիր հրաժարիլ փանթուրքիզմի քաղաքականութենէն: Իսկ Հայաստան եւ Արցախ այդ քաղաքականութեան բնական հակառակորդներն են:

- Արցախի հարցով որոշակի հակասական իրավիճակ կայ: Վարչապետ Փաշինեան կը պնդէ, որ Արցախը Հայաստան է, միեւնոյն ատեն՝ Թուրքիան եւ Ատրպէյճանը Ղարաբաղը կը տեսնեն միայն Ատրպէյճանի կազմին մէջ: Սակայն նոյնիսկ Ատրպէյճանի կազմին մէջ Արցախը բազում հարցեր կը յարուցէ՝ օրէնսդրութեան փոփոխութեան, հայատեացութենէն հրաժարելու, տնտեսական յատկացումներու եւ այլ պարագաներով, որուն պատրաստ չէ Ատրպէյճան: Ինչպէ՞ս վարուիլ:

- Ատրպէյճան կը փափաքի «Վերականգնել Խորհրդային Միութիւնը» նախկին Ատրպէյճանական Խորհրդային Ընկերվարական Հանրապետութեան տարածքով, որովհետեւ միայն այն ատեն Ղարաբաղը Ատրպէյճանի կազմին մէջ էր, սակայն երբեք անկախ վիճակով չէ եղած Ատրպէյճանի կազմին մէջ: Հայաստանի հետ բարիդրացիական յարաբերութիւնները կարելի կը դառնան միայն Արցախի հանդէպ պատմական արդարութեան վերականգնման պարագային: Ատրպէյճանի պահանջները չեն համապատասխաներ ո՛չ պատմական ճշմարտութեան, ոչ ալ իրողութիւններուն: Հայերու ու ատրպէյճանցիներու համակեցութիւնը Նախիջեւանի մէջ ցոյց կու տայ, որ ոչ մէկ ձեւով լաւ բանի կը յանգի: Դարասկիզբին Նախիջեւանի մէջ հայ բնակչութիւնը 40 տոկոս կը կազմէր: Այսօր այդ թիւը 0 տոկոս է: Աւելին, բացէ ի բաց ոչնչացուած են հայկական պատմական յուշարձանները, գետնին հաւասարեցուած են հայկական գերեզմանատունները: Հետեւաբար ատրպէյճանցիներու հետ միատեղ ապրելու հեռանկարը հայերու համար ոչ միայն գրաւիչ չէ, այլեւ չափազանց վտանգաւոր: Նախիջեւանի տխուր օրինակը ղարաբաղցիներուն աչքին առջեւն է: Այսօր անհրնար է Ատրպէյճանի կազմին մէջ մտնելը:

- Որքանո՞վ հաւանական է Արցախի մէջ ռազմական գործողութիւններու վերսկսումը:

- Այդ հաւանականութիւնը մշտապէս կայ, եւ բացառել կարելի չէ: Ամէն օր Ատրպէյճան կ՚աւելցնէ իր ռազմական հզօրութիւնը, սահմաններու մօտ զօրավարժութիւններ կատարելով: Կը փորձէ վախցնել հայկական կողմը՝ չմտածելով, որ ռազմական գործողութիւնները կըրնան յանգիլ լայնածաւալ գործողութիւններու եւ, որպէս արդիւնք, փոխադարձ լիակատար ոչնչացման: Նման ելք Ատրպէյճանին համար կարեւոր չէ, սակայն ան պէտք է գիտակցի, որ եթէ կը պայքարի տարածքի համար, ուրեմն Արցախն ու Հայաստանը կը պայքարին ապրելու իրաւունքի համար եւ, յանուն անոր, ամէն ինչի կը դիմեն: Սպառազինութիւնները աւելցնելով, նորատիպ զինատեսակներ ձեռք բերելով, կրնան հարցը ուժով լուծելու կարելիութիւն ստեղծել, սակայն Ղարաբաղեան պատերազմի փորձը ցոյց կու տայ, որ ատրպէյճանական բանակի քաջութիւնն ու խրոխտութիւնը վայրկեանապէս կ՚ոչնչանան, երբ ան բախում կ՚ունենայ հմուտ հակառակորդի, նպատակաուղղուած ու լաւ զինուած իսկական զինուորականներու հետ: Մենք այսօր Հայաստանի մէջ կ՚ապրինք «Խաղաղութիւն կ՚ուզես, պատրաստուէ՛ պատերազմի» նշանաբանով: Անկէ փախուստ չկայ:

- Հայաստանի իշխանութիւններուն հանդէպ Ռուսիոյ վստահութեան մակարդակը լրջօրէն նուազած է: Ձեր գիտաժողովը անոր ապացոյցն է: Ինչպէ՞ս այդ իրավիճակը կրնայ ազդել Արցախի անվտանգութեան վրայ:

- Նոր կառավարութիւնը չէ նախատեսած ու չէ սահմանած իր ռազմավարութիւնը: չկայ հասկացողութիւն, չկան յստակ առաջնահերթութիւններ: Նոր իշխանութիւններու հետ կան տարաձայնութիւններ, յատկապէս Արցախի հարցով: Հարկաւոր է, որ իշխանութիւնները յստակօրէն նախանշեն, թէ ինչպէ՞ս պիտի պատրաստուին վարել ու լուծել Ղարաբաղեան հարցը, կարգաւորել հակամարտութիւնը: Փաշինեան պէտք է բացայայտօրէն ըսէ, թէ ինչ մտադիր է ընել, այլապէս ռազմավարութեան կրկնութիւնը չի բացառուիր այն, որուն իբրեւ հետեւանք Հայաստանի առաջին նախագահը հեռացուեցաւ իշխանութենէն:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԹՈՒՐՔ ԱՅԼԱԽՈՀ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՓՐՈՖ. ՊԱՍՔԸՆ ՕՐԱՆԻ ՀԵՏ

Փրոֆ. Պասքըն Օրան ծնած է Իզմիր, 1945-ին:

Իզմիրի «Սան Ժոզէֆ» եւ «Ալթալուրք»ի երկրորդական վարժարանները աւարտելէ ետք, 1963-1964 տարեշրջանին յատուկ կրթաթոշակով իր ուսումը շարունակած է ԱՄՆ-ի մէջ:

Յետ համալսարանական քառամեայ ուսումնառութեան, 1968-ին վկայուած է «Ալթալուրք»ի համալսարանի քաղաքական գիտութիւններու բաժանմունքէն: Հուսկ, 1974-ին, որպէս միջազգային յարաբերութիւններու մասնագէտ, նոյն բաժանմունքէն ստացած է դոկտորականի աստիճան, որմէ ետք 1974-1975-ին, Ժընեւի մէջ կատարած է փոքրամասնութիւններու հարցերը միջազգային չափանիշներով շօշափող ուսումնասիրութիւններ:

Իսթանպուլ վերադառնալէն ետք, իբրեւ դասախօս կը սկսի ծառայել տեղւոյն համալսարաններուն քաղաքական գիտութիւններու բաժանմունքներուն մէջ:

1983-ին, Իսթանպուլի կառավարման մարմինին որոշումով պաշտօնէն կ'արձակուի՝ 6 Փետրուար 1982-ին Կրթութեան Բարձրագոյն Խորհուրդին դէմ իր շահած դատէն ետք:

1990-ին, պետական խորհուրդի ընդհանուր ժողովին որոշումով կը վերադառնայ քաղաքական գիտութիւններու բաժանմունքին մէջ զբաղեցուցած իր նախկին պաշտօնին:

1991-ին դոցենտի, իսկ 1997-ին փրոֆեսորի կոչում կը ստանայ:

2004-ին լոյս կը տեսնէ իր «Փոքրամասնութիւններու Իրաւունքները եւ Մշակութային Իրաւունքներու Տեղեկագիրը» գիրքը:

2006-ին կը հրաժարի քաղաքական գիտութիւններու բաժանմունքի միջազգային յարաբերութիւններու ճիւղի ղեկավարութենէն եւ իր ցանկութեամբ հանգստեան կը կոչուի:

2007-ին, որպէս ձախակողմեան անկախ թեկնածու, կը մասնակցի երկրին խորհրդարանական ընտրութիւններուն:

2008-ին, հայերէն ներողութիւն խնդրելու, իսկ 2009-ին բանակի ղեկավարութեան դէմ քրէական բողոքի արշաւներ նախաձեռնողներէն մէկը կը դառնայ:

Մնայուն յօդուածագիր է «Ակօս» եւ «Ռատիքալ» թերթերուն, ուր կ'արծարծէ Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութիւններու, Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան եւ պետութիւն-կրօն յարաբերութեան առնչակից հարցեր:

Սալբի Գասպարեան- Այսօրուան դրութեամբ, Թուրքիա կը դիմագրաւէ բազմաբնոյթ մարտահրաւէրներ: Ըստ ձեզի, ո՞րն է անոնց առաջնագոյնը:

Պասքըն Օրան- Անշուշտ քրտական հարցն է, որ թէ՛ արտաքին, թէ՛ ներքին քաղաքական խընդիր է, մինչդեռ հայկական Սփիւռքը միայն մէկ խնդիր ունի, հաւանաբար ասոր համար ալ կը կարծէ, թէ Թուրքիոյ դիմագրաւած ամենակարեւոր խնդիրը հայկական հարցն է, բայց դժբախտաբար այդպէս չէ: Երանի՜ այդպէս եղած ըլլար: Այսօր երկրին դիմաց կը ծառանան քրտական, իսլամական, հայկական եւ Կիպրոսի հարցերը, որոնց հասարակաց կէտը այն է, որ բոլորն ալ 1915-էն սկսեալ լուծում չեն գտած, պարզապէս գորգին տակ հրուած աղբ եղած են... իբրեւ դիակներ միշտ դարաններու մէջ պահուած են, որոնք այժմ կենդանացած ըլլալով «զոմպի»ներու նման մեր առջեւ կը ցցուին եւ մեզ կը սարսափեցնեն: Բարեկարգումներու պահանջքին դէմ դնելու հիմնական պատճառը այս է, բայց պէտք է ըսել, որ պատկան կողմերու ցուցաբերած վախը չի կրնար կանխել իրավիճակին անխուսափելի հետեւանքները...:

Ս. Գ. - Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութիւնը որքանո՞վ կիրառելի համակարգ է: Այս ուղղութեամբ ի՞նչ են ձեր ակնկալութիւնները:

Պ. Օ. - Այս պահուս, եթէ լուսանկար մը առնէք, պատկերը այնքան ալ լաւ բան պիտի չըսէ ձեզի, բայց եթէ վաթսուն տարուան ժապաւէն մը դիտէք, կը նկատէք թէ Թուրքիա անհաւատալի փոփոխութիւններու, զարգացման եւ բարելաւումի ընթացքի մէջ է:

Գալով ակնկալիքներուս, քրտական հարցին կապակցութեամբ՝ արիւնահեղութեան դադրեցումը, անկէ ետք ալ քիւրտերուն մարդկային իրաւունքներու ճանաչումը կը սպասեմ: Իսկ հայկական հարցին կապակցութեամբ՝ գիտեմ որ պետութեան ներողութիւն խնդրելը դեռ ժամանակի կը կարօտի: Այնուամենայնիւ, կը կարծեմ որ հայերէն անօրինաբար խլուած կալուածներուն համար փոխհատուցում ալ պէտք է կատարել:

Ս. Գ. - 90-ականներէն ետք ձեւաւորուած քաղաքացիական ընդդիմութիւնը որեւէ ազդեցութիւն ունեցա՞ծ է երկրին պետական քաղաքականութեան ընթացքին վրայ:

Պ. Օ. - Պէտք է ըսել, որ թերեւս ո՛չ ուղղակիօրէն, սակայն ժամանակի ընթացքին եւ դէպքերու զարգացման բերումով մտաւորական այս խաւին գործունէութիւնը լուրջ ազդեցութիւն ունեցած է պետական քաղաքականութեան վրայ: «Արդարութիւն եւ Բարգաւաճում» Կուսակցութիւնը պաշարուած ըլլալով քեմալիստական պետութեան կողմէ, առանց մտաւորական այս շրջանակի զօրակցութեան եւ յատկապէս անոր թաղնամութիւնը շահելու պարագային, չի կրնար գոյատեւել... «Արդարութիւն եւ Բարգաւաճում» Կուսակցութիւնը երկու քայլ առաջ, մէկ քայլ ետ կը նետէ: Ան թէ՛ իր գաւառական ծագումին պատճառով չէ կրցած ժողովրդավարութեան հասկացութիւնը իւրացնել, թէ՛ կուսակցութիւն մը ըլլալէ աւելի կուսակցութիւններու համադաշնակցութիւն մը եղած է: Պէտք է ըսել նաե՛ւ, որ «Արդարութիւն եւ Բարգաւաճում» Կուսակցութեան անդամները հետզհետէ կը հարստանան: Ի վերջոյ բոլորին յայտնի է արդէն, որ կանաչ դրամագլուխը, Անատոլուի դրամագլուխը, Անատոլուի տնտեսական վագրերը, եւ այլն ... հարստացում կը նշանակեն, իսկ հարստացումը քանի մը սերունդ ետք կը նշանակէ քաղքենիացում, հետեւաբար գիւղացիութենէ հեռացում եւ ազատականացում: Իրականութեան մէջ այս է, որ կը սպասենք, սակայն գլխաշորերու ստեղծած հարցերը բարեփոխումներու այս բնական ընթացքը կը դանդաղեցնեն...:

Ս. Գ. - Հրանդ Տինքի սպանութիւնը եւ անոր յաջորդած ընդվզումի լայնահուն շարժումը ի՞նչ դեր ունեցաւ ձեր տարած արդարութեան պայքարին մէջ:

Պ. Օ. - Հրանդը իր մահով. իր կենդանութենէն աւելի ազդեցիկ դարձաւ ... Անոր խօսքերէն աւելի, մահն է որ Թուրքիան ցնցեց : Հրանդը այսօր տեսակ մը «սուրբ» է ... բոլորիս վրայ իր պայծառութիւնը սփռող աշխարհիկ սուրբ մը...:

Ս. Գ. - 19 Յունուար 2007-էն ետք, Թուրքիոյ հասարակական-քաղաքացիական ընդդիմութիւնը, իր տարած պայքարի բոլորովին նոր միջոցներով եւ տարողութեամբ, դարձաւ երկրին պետական քաղաքականութեան ուղղուած լուրջ սպառնալիք. ի՞նչ կ'ըսէք այս մասին:

Պ. Օ. - Հրանդին յուղարկաւորութեան ընթացքին, մինչ մենք «Բոլորս Հրանդ ենք ... բոլորս հա՛յ ենք ...» վանկարկելով կը քալէինք, որպէս հակազդեցութիւն՝ կարգ մը մարզադաշտերու վրայ ոմանք «Բոլորս Սամասթ ենք ...» գոռալով պաստառներ կը բանային, սակայն այդ բոլորը շուտով շուքի տակ մնացին: Այսօր Հրանդը նոր ընթերցումի ենթակայ դարձած է, իր մասին գիրքեր կը գրուին, գիրքեր կը հրատարակուին: Այսօր Հրանդին ընդմէջէն հայ ժողովուրդին եւ բոլոր անիրաւուածներուն եւ անտեսուածներուն իրաւունքները պաշտպանելու համար կատարուածները մէկիկ-մէկիկ կը պատմուին: Միւս կողմէն, Հրանդին դատավարութեան վատ ընթացքն ալ աւելի կը նպաստէ անոր առասպել մը դառնալուն ... եւ ահա թէ ինչո՞ւ, տրամաբանութեան թելադրանքով, հայկական հարցը կը նկատուի Թուրքիոյ ամենամեծ թապուն, եւ այսօր եթէ մենք կարող ենք երկրին ամենամեծ թապուին վրայ յարձակիլ, միւս թապուները, որոնք աւելի փոքր են, այլեւս մանկական խաղալիքներ ըլլալ կը թուին: Հրանդը թէ՛ իր կեանքով, թէ՛ իր մահով ասոր մէջ ամենամեծ նպաստը ունեցաւ:

Ներկայ տուեալներով, օրուան պետութիւնը կը փորձէ Հրանդը սպանած ստորին արարածը արդարացնել, սակայն իրականութեան մէջ ան երբեք կարեւոր չէ, կարեւորը անոր ետին կանգնողներն են, որ այսօր Էրկէնեքոնի հարցով կը դատուին:

Ս. Գ. - Էրկէնեքոնի երկրին, մանաւանդ արդարադատութեան կասկածելի համակարգին մէջ յարուցած խնդիրը, իր յղացքով եւ նպատակներով կը քօղազերծէ իթթիհատականներու բնորդով՝ ազգայնապաշտ Թուրքիոյ մը քաղաքական կառոյցը: Ի՞նչ կ'ըսէք այս մասին:

Պ. Օ. - Էրկէնեքոնի դատը՝ ազգայնամոլ պետութեան զինեալ թեւը չէզոքացնելու դատն է: Եթէ Թուրքիոյ դատախազութեան հերթական սխալները չըլլային, այս դատը շատոնց կարգ մը դրական արդիւնքներու հասած կ'ըլլար, սակայն երկա՜ր ժամանակ, առանց դատավարութեան պատիժներ սահմանելու երկիր համարուող Թուրքիոյ մէջ նման դատի մը բացուիլը ինքնին շատ կարեւոր ձեռքբերում մըն է:

Ս. Գ. - Հայ ժողովուրդը թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ այն հիմնաւորուած կարծիքը ունի, որ Հանրապետական Թուրքիոյ քաղաքական գաղափարախօսութիւնը բնական շարունակութիւնն է Իթթիհատականներու գաղափարախօսութեան: Ի՜նչ կ'ըսէք այս մասին, մանաւանդ երբ այսօր Թուրքիոյ քաղաքական ցեղապաշտ տարրը, առանց դոյզն վերապահութեան համապատասխան յայտարարութեամբ հանդէս կու գայ: Այս մէկը ի՞նչ պատասխանատուութեան առջեւ կը կանգնեցնէ ձեզ եւ ձեր նմանները իբրեւ յառաջապահ մտաւորականներ:

Պ. Օ. - Այս եզրակացութիւնը ամբողջովին ճիշդ է ... իրօք, Իթթիհատական գաղափարախօսութենէն դեռ չենք ազատագրուած, արդէն մեր ամբողջ պայքարը, այս գաղափարախօսութենէն ազատելու համար կը մղենք: Ամէն առիթով մենք ասիկա մատնացոյց կ'ընենք: Մեր գործն

Հարցազրոյցը վարեց՝
ՍԱԼԲԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Շար.՝ էջ 14

ՄՏԱՄԱՐՁԱՆՔ

Պատրաստեց Մարինա Զիլ-Աբոչեան-Պողիկեան

ԽԱՉԲԱՌ (ՄԽ 313)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1										■		
2									■			
3				■		■			■			
4			■			■					■	
5					■	■	■					
6			■	■					■			
7											■	
8	■							■		■		
9		■							■			
10			■		■		■					■
11		■						■		■		
12			■									■

Հորիզոնական

1- Արիամարիանք: Հակառակ՝ ցաւի ճիչ:
2- Հայկական պանթէոն: Գոյութիւն ունին:
3- Կղպանք: Իրարայաջորդ տառեր: Հաստատական պատասխան:
4- Էական բայ: Երկինչիւն: Կոճակ անցընելու օղակ:
5- Բեռի տակ ծռիլ: Արական անուն:
6- Անձնական դերանուն: Իգական անուն: Գազան մը:
7- Սարսափահար:
8- Ցագենալ: Հակառակ՝ տառի մը անունը:
9- Հայերէնի հոլովներէն մէկը: Լեռ:
10- Տարի: Առանց կրունկի գիւղացիի կօշիկ:
11- Ամբարանոց: Էական բայ:
12- Տառի մը անունը: Սահիլ, իյնալ:

Ուղղահայեաց

1- Հարսին քրոջ ամուսինը: Փոքր, նուրբ:
2- Դիւթել:
3- Հակառակ՝ մխուող տարր: Հակառակ՝ հայ դիցաբանութեան մէջ դպրութեան եւ գիտութեան աստուածը:
4- Իրարայաջորդ տառեր: Բայական լծորդութիւն: Կեդրոնական մեծ դուռ:
5- Հնազանդ: Քրիստոսի առաջին հրաշքին վայրը: Տառի մը անունը:
6- Հակառակ՝ յարաբերական դերանուն: Ապակիով շինուած:
7- Գիւղաքաղաք: Ծաղիկի տեսակ: 409:
8- Խորաթափանց: Հակառակ՝ 4400:
9- Տառի մը անունը: Եւս: Հակառակ՝ թանկագին գոհար:
10- Գնդագլուխ բանջարեղէն մը: Հակառակ՝ անձնական դերանուն:
11- Աւետիս Ահարոնեանի պատմուածքներէն: Տարածքի միաւոր: Կարծր խօսիլ:
12- Տիգրան Մանսուրեանի երաժշտական ստեղծագործութիւններէն՝ «Ճերմակ .....»:

ՍՈՒԴՈՔՈՒ (ՄՍ 312)

Տեղաւորէ՛ (1-9) թուանշանները (9x9) քառակուսիներուն մէջ այնպէս, որ իւրաքանչիւր հորիզոնական եւ ուղղահայեաց տողի մէջ, ինչպէս նաեւ (3x3) տուփիկի մէջ մէկ անգամ արձանագրուին:

				8		6	7	
	3		2		9			1
	5			1				
				7	6		5	2
7		2				4		
			4	3			6	
8							2	
			1		8		4	
	9	6		2	4			5

ՊԱՀՈՒԱԾ ԲԱՌ (ՄՊ 83)

Վահրամ Մավեանի ստեղծագործութիւնները ջնջելով գտէ՛ք պահուած բառը:

Պահուած բառը 19 տառերէ կը բաղկանայ եւ կը ներկայացնէ Մավեանի ստեղծագործութիւններէն մէկը:

կ	բ	է	կ	ռ	բ	ն	է	բ	օ
մ	հ	հ	ռ	գ	ի	ն	է	բ	բ
խ	ա	ա	հ	ա	յ	ա	կ	վ	ա
ա	մ	բ	յ	պ	օ	տ	ռ	է	գ
ց	է	տ	ա	ռ	ի	թ	ա	բ	ի
ռ	ն	կ	է	է	ւ	ւ	ն	ա	բ
ղ	ն	յ	կ	ղ	ա	է	ի	դ	բ
ա	ա	ա	ա	խ	ռ	բ	ն	ա	ւ
կ	տ	մ	կ	բ	ա	կ	ը	բ	ն
յ	ա	մ	է	ց	ռ	ղ	է	ձ	բ

«Հայու Բեկորներ», «Մխացող Հոգիներ», «Ամէն Տեղ Հայ Կայ», «Անկապ Օրագիր», «Ցամեցող Վերադարձ», « Կռանին Տակ», «Կրակը», երկ

ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ԽԱՉԲԱՌ (ՄԽ 312)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	խ	թ	ա	ն	է	լ	■	բ	■	ի	բ	ա
2	ա	բ	կ	■	լ	ի	ա	բ	է	բ	ա	ն
3	ժ	ա	ն	ի	ք	■	բ	■	■	յ	■	ա
4	ա	տ	■	■	■	ա	դ	■	վ	ա	բ	կ
5	մ	է	հ	է	ա	ն	■	պ	ռ	■	է	■
6	ռ	լ	ռ	ռ	ն	■	■	ա	■	ա	■	ա
7	ւ	■	ւ	■	տ	ա	բ	տ	ա	ն	է	լ
8	ժ	ա	ն	տ	ա	դ	է	մ	■	ճ	■	ք
9	■	կ	ձ	■	շ	ա	■	ա	բ	ա	ն	■
10	ի	ն	ք	■	■	մ	ռ	գ	■	բ	ի	տ
11	ն	ա	■	ս	ի	■	խ	է	■	ա	լ	ի
12	ի	տ	է	ա	լ	■	■	տ	ա	կ	ա	ւ

ՍՈՒԴՈՔՈՒ (ՄՍ 311)

5	3	1	8	9	7	4	6	2
6	4	7	1	2	5	9	8	3
8	2	9	3	4	6	1	5	7
2	1	6	4	7	3	5	9	8
4	5	3	9	6	8	7	2	1
7	9	8	5	1	2	6	3	4
1	7	5	2	8	9	3	4	6
9	8	4	6	3	1	2	7	5
3	6	2	7	5	4	8	1	9

ՊԱՀՈՒԱԾ ԲԱՌ (ՄՊ 82)

Պահուած բառը՝ «Սպասում»

ԼՈՍ ԱՆՋԵԼԷՍԻ...

Սկիզբ՝ էջ 3

րուն, եւ յայտնած է, թէ այս մէկը թիւրըմբռնում է եւ սխալ որակում Դաշնակցութեան կառուցուածքին մասին: Ան բացատրած է Դաշնակցութեան ապակեդրոն գործելաոճը, բայց նաեւ շեշտած է, թէ ան ունի գաղափարական ըմբռնումներու եւ սկզբունքներու կեդրոնացում, որ խարսխուած է իր կազմակերպական կառոյցին մէջ ամէնուր: «Իր գաղափարական կեդրոնացումով Դաշնակցութիւնը մէկ է, միշտ ալ մէկ կը մնայ եւ երբեք չի կրնար շերտաւորուիլ: Շփոթելը ապակեդրոն գործելաոճին, այլակարծութեան եւ շերտաւորման միջեւ՝ սխալ մօտեցում է, որ վերջերս, ցաւօք սրտի, տարբեր-տարբեր պատճառներով կը շահագործուի», ըսած է Եագուպեան:

Աւարտին խօսք առած են ՀՅԴ Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչներ Աւետիք Իզմիրլեան եւ անդամ Գարմէն Օհանեան, որոնք զեկուցած են համայնքի իրավիճակին եւ Հայ Դատի առնչութեամբ տարուած գործունէութեան մասին:

Խմբանկար

ԻՐԱՇԱԳՈՐԾ ԹԹԵՆԻՆ

Այս հրաշալի բոյսը առաւելաբար կ'աճի երկրագունդի հարաւային երկիրներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Ղարաբաղի թթենին իւրայատուկ է: Զայն կ'անուանեն ծառերու եւ պտուղներու արքան: Անոր պտուղները կ'օգտագործուին որպէս սնունդ, իսկ տերեւները հումք կը հանդիսանան մետաքսագործութեան համար:

Պատմական Հայաստանի մէջ թութը լայն տարածում ունէր թէ՛ խոհանոցին, թէ՛ կենցաղին մէջ, եթէ նկատի ունենանք նաեւ շերամագործութեան մշակոյթը (շերամը կը բուծանեն թթենիի տերեւներով): Թութը (նաեւ խաղողը) փոխարինած են շաքարը: Կան տարատեսակ թութեր, իրենց բարբառային յատուկ անուններով, այսպէս՝

-Լոռ թութ- հիւթալի է, կ'օգտագործուի շիրայի համար (անիկա կը կոչեն նաեւ թթէ մեղր կամ ռուպ),

-խակիկ եւ շեքէր թութ (անկուտ տեսակներ են, չորցնելու յարմար է),

-գլթիկ (խոշոր է ելակի նման),

-դմակ (խոշոր սպիտակ),

-խառ, խար, խարա կամ հոռոմ թութ (թթուաշ է, օշարակ կը պատրաստեն, իսկ անոր խակ ու կարմիր ատենը չորցնելով կը փոշիացնեն, որպէս թթուաշ համեմունք օգտագործելու ճաշերու մէջ),

-ճաղար (կարմրաւուն թութ),

-ամրենի (սերմով),

-խաշթութ (սեւ թութ), սովորաբար սեւ կամ սպիտակ կ'ըլլայ, կան նաեւ վարդագոյն եւ կարմիր տարբերակները:

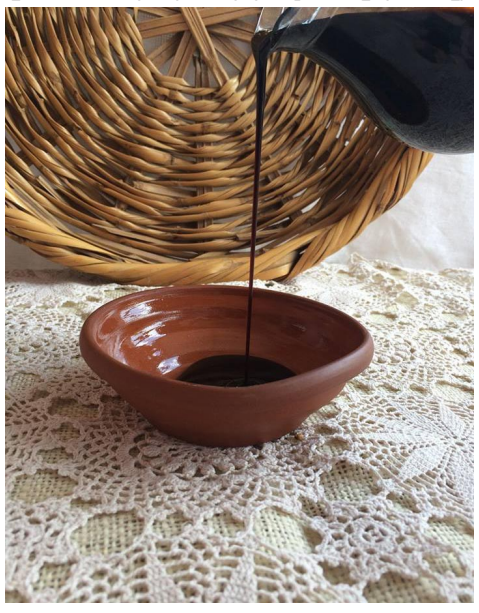

Շատ տարածուած մթերք է թութի դոշաբը (պեքմէզ, ռուպ) եւ թութի օղին: Երկուքն ալ յարգի են, համեղ եւ օգտակար: Թութի ռուպը պատրաստելու համար հասուն թութը քիչ ջուրով կ'եռացնեն, կը քամեն, ապա մզուածքը նորէն կ'եռացնեն ու կը պահեն ապակեայ շիշերու մէջ: Հին ժամանակներուն, երբ շաքար չկար, անուշները կը պատրաստէին թութի կամ խաղողի շիրայով, նաեւ ընկոյզի շարոցները: Հիմա սակայն ոմանք սովորութիւն ունին թութի անուշ պատրաստելու: Իսկ թութի պաստեղ պատրաստելու ատեն աւելի շատ ջուրով կը խաշեն թութը, ապա քամելէն յետոյ մէջը նիշայ կը խառնեն եւ կ'եռացնեն, կը լեցնեն թրջուած սաւաններու վրայ ու կը չորցնեն, երբեմն մէջը ընկուզ եղէն ալ կը լեցնեն:

ՓՈԽԻՆԴԱԼԻՒՐ ԵՒ ԹԹԱՉԻՐ

Թութը պահելու ամէնէն աւելի գործնական տարբերակը՝ զայն չորցնելն է: Բոլոր շրջաններու մէջ, մինչեւ այսօր սովորութիւն է չորցնել թութը եւ այդպէս օգտագործել, սակայն ամենահետաքրքրական ու հարուստ ուտեստներու տեսականին կարելի է հանդիպիլ հին Խարբերդի եւ Արաբկիրի խոհանոցի տարբեր ճաշերու ու քաղցրեղէններու մէջ: Որքան ալ տարօրինակ թուի, արաբկիրցիք թթաչիրով, իսկ խարբերդցիք թութի պաստեղով ձուածեղ կը պատրաստեն, իսկ աղացած թթաչիրի ալիւրով՝ հալվա:

Հայկական ամենատարածուած քաղցրեղէններէն մէկը՝ փոխինձն է, որ կը պատրաստուի փոխինդալիւրով (խարկուած եւ աղացած ձաւար), թութի ռուպով ու կարագով: Սովորական ուտեստ մըն է նաեւ գիւղերուն մէջ, երբ մածունը կը հիւրասիրեն վրան ռուպ կամ մեղր կը լեցնեն:

Տարօնի աւանդական քաղցրեղէններէն մէկը կը կոչուի բիշի. անիկա կը պատրաստեն Բարեկենդանի առիթով, խմորը կը լեցնեն ընկոյզ, չամիչ, փոշի կասիա խառնուրդով, ապա իւղով կը տապկեն ու կը մատուցեն վրան ռուպ լեցնելով: Իսկ պարզունակ ալրեճաշը կը պատրաստեն եռացնելով կաթն ու ալիւրը եւ կը մատուցեն վրան ռուպ ծորացնելով: Նմանատիպ ուտեստ է հափուսան, ջուրի մէջ լուծելով ալիւրն ու ռուպը, նաեւ կարագ, եռացնել ապա մատուցել լաւաշով:

ԹԱՐԽԱՆԱ

Զատիկի աւանդական անուշապուրի տարբերակը մայրամապուր կը կոչուի Բալուի մէջ: Ի տարբերութիւն առաջինին, խաշած ձաւարի ու չիրերու վրայ աւարտին ռուպ կը լեցուի: Պահքի զարտա քաղցրեղէնի խաշած բրինձը (կամ կորկոտը) ռուպով կը քաղցրացուի:

Ամասիացիները ռուպով կը պատրաստեն բալութա կոչուող քաղցրեղէնը «ռուպը եռացնելով նիշայի հետ «ապա լեցնելով փոքր ամաններու մէջ՝ կը զարդարեն ընկուզ եղէնով»:

Թութը կը համարուի նաեւ դեղաբոյս: Չինական, ճապոնական, հնդկական բժշկութեան մէջ կ'օգտագործուին թթենիին տերեւները, ծառին արմատները, կեղեւն ու պտուղները՝ շաքարախտի, սրտանօթային համակարգի հիւանդութիւններու բուժման համար:

Թթենիի պտուղները օժտուած են արիւնը մաքրող յատկութեամբ: Կը կարգաւորեն նիւթափոխանակութիւնը: Անոնք յատկապէս շատ օգտակար են ճարպերու կուտակման դէմ պայքարելու համար: Պաղառութեան պարագային, թթենիի տերեւները յաճախ կը գործածուին որպէս ջերմութիւն իջեցնող միջոց, իսկ արմատն ու կեղեւը կ'օգտագործուին պաղարութենէ յառաջացած երկարատեւ հիւանդութեան պարագային: Այլ դեղաբոյսերու հետ, ան շատ օգտակար է հազի, պրոնշիտի եւ շնչուղիներու այլ հիւանդութեանց համար:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԱՍՏՂԵՐԸ

ԽՈՅ
Աշխատանքի մէջ հարցեր պիտի դիմագրաւէք: Մի՛ ուշանաք որոշում գոյացնելու: Ձեր հնարամտութեան շնորհիւ պիտի յաջողիք լուծել հարցերը:

ՑՈՒԼ
Շաբաթը նպաստաւոր է յատկապէս աշխատանքային ճամբորդութիւններու համար, որուն շնորհիւ օգտակար բարեկամութիւններ պիտի հաստատէք եւ շահաւէտ գործարքներ կնքէք:

ԵՐԿՈՒՈՐԵԱԿ
Զրոյցի կամ քննարկումի ընթացքին հեռու մնացէք սուր բախումներէ: Ձեր ինքնաշարժը հանդարտութեամբ վարեցէք:

ԽԵՑԳԵՏԻՆ
Այս շաբաթ ձեզ յաճախ պիտի քննադատեն: Իմաստուն եղէք եւ օգտուեցէք անոնցմէ, սրբագրելով ձեր սխալները: Շուտով պիտի նկատէք, որ քննադատութիւնները ձեզ վիրաւորելու փոխարէն պիտի նպաստեն ձեր յառաջընթացին:

ԱՌԻՒԾ
Ձեր գիտելիքներն ու աշխատասիրութիւնը օգտագործեցէք բարի նպատակներու համար: Ամսուան հաճելի շաբաթներէն մէկն է:

ԿՈՅՍ
Ձեր ծանրաբեռնուածութեան բերումով ընկճուածութիւն պիտի ապրիք այս շրջանին: Պէտք է դուրս գաք ձեր վիճակէն ու լաւատես ըլլաք վաղուան հանդէպ:

ԿՇԻՌՔ
Մի՛ խուսափիք ձեր սէրը արտայայտելէն: Անկեղծ ըլլալով ձեր սիրեկանին վստահութիւնը պիտի շահիք:

ԿԱՐԻՃ
Աշխատանքային ճնշումները ձեզ պիտի յոգնեցնեն եւ տագնապի մատնեն: Մի՛ թերանաք ձեր պարտականութիւններուն մէջ: Վիճաբանութեան մէջ մի՛ մտնէք ձեր շուրջիններուն հետ:

ԱՂԵՂՆԱՒՈՐ
Աշխատանքի նոր հորիզոններ պիտի բացայայտէք այս շրջանին: Դրական շրջան մըն է, զայն օգտագործեցէք ձեր յարաբերութիւնները ամրապնդելու համար:

ԱՅԾԵՂՋԻՐ
Մի՛ տատամսիք ձեր իրաւունքները պաշտպանելու պահուն: Առիթ մը պիտի գտնէք արդարացնելու համար ձեր սխալները:

ՋՐՀՈՍ
Զգացական ձեր աշխարհը տակնուվրայ պիտի ըլլայ կասկածներու հետեւանքով: Քմահաճ պիտի ըլլաք այս շրջանին: Մի՛ վիրաւորէք ձեր կողակիցը ձեր խօսքերով:

ՁՈՒԿ
Նախքան ձմեռնային աշխատանքի շրջանը ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէք: Առիթը օգտագործեցէք նոր ծրագիրներ մշակելու համար:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ԴԱ» ՈՒ «ԹՕ»...

Սկիզբ՝ էջ 9

ցին իր քուէն կը գործածէ թեկնածուներէն մէկուն ԴԷՄ կամ ԹԵՐ:

Սա **«թեր»** բառին պոչին «ի» մը աւելցնելով՝ կազմած կ'ըլլանք նոր բառ մը.-ԹԵՐԻ:

Թերի՝ կիսաւարտ, պակասաւոր, անկատար:

Այս արմատով ալ կրնանք կազմել մեծաթիւ բառեր.- **թերակղզի, թերաւարտ, թերածնունդ, թերաճ, թերուս, թերահաւատ, թերավարժ, թերանալ, թերագնահատել** եւ այլն:

Ու քանի որ **«թերի»** բառը գործածեցինք, առիթը յարմար կը սեպեմ ոգեկոչելու մեր մայրենի լեզուին անմնացորդնուիրեալներէն մէկը՝ եգիպտահայ հայկաբան եւ **«Յուսաբեր»**ի երբեմնի խմբագիր **Բենիամին Թաշեանը** (1896-1971): Ան ամէն օր սիրտ կը մաշեցնէր՝ յօդուածներու ճամբով ուղղումներ եւ պարզաբանումներ կատարելով հոս-հոն տեսնուող սխալագրութիւններու վերաբերեալ (ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս կ'ընէ բժ. Արմենակ Եղիայեան ներկայիս): Իր այդ գրութիւնները 1968-ին Պէյրութի մէջ լոյս տեսան առանձին հատորով՝ **«Թիւրն ու թերին»** խորագրով:

Ահա՛ բառ մը եւս՝ ԹԻՒՐ, որ կը նշանակէ սխալ, ծուռ, իսկական ուղղութենէն շեղած: **«Թիւր կարծիք յայտնեց»**: **«Թիւր մեկնաբանութիւն կատարեց»**: Հոսկէ ալ ծագում կ'առնէ ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ բառը, որ շատ գործածական է ու կը նշանակէ «սխալ հասկնալ կամ սխալ հասկցուիլ»:

Տեսա՞ք, թէ բառերը որքա՜ն հեռուները կը տանին մեզ ու որքա՜ն կը լայնցնեն մեր իմացական հորիզոնը:

* * *

Հիմա ալ եկէ՛ք օրէնքներ փընտռենք մեր քերականութեան մէջ՝ բառամէջի կամ բառավերջի **«դ»** եւ **«թ»** գիրերու ուղղագրութիւնը դիւրացնելու համար:

ա) «Ն» գիրէն ետք «Դ» դնել: Օրինակ՝ սնու**նդ**, ա**նդ**աստան, ա**նդ**րանիկ, հա**նդ**էս, թ**նդ**անօթ, վան**դ**ակ, խ**նդ**ալ, քա**նդ**իչ, տաղա**նդ**, ը**նդ**հանուր, ը**նդ**օրինակել, յա**նդ**ըգնիլ: Բացառութիւն են՝ **ընթրիք, ընթացք, խենթ, ընթերցել, շանթ, կանթեղ, ենթակայ, ենթարկել**:

բ) «Ր» գիրէն ետք «Դ» դնել: Օրինակ՝ մա**րդ**, սա**րդ**, ա**րդ**ուկ, բե**րդ**, ջա**րդ**, Վա**րդ**ան, ե**րդ**ում, թակա**րդ**, կա**րդ**ալ, արձակու**րդ**, ժողովու**րդ**, աճու**րդ**, ճամբո**րդ**, յաճախո**րդ**, որսո**րդ**, երկրո**րդ** եւ այլն: Բացառութիւն են՝ **արթնալ, երթալ, թերթ, կիրթ, հորթ, խրթին, փարթամ եւ քանի մը ուրիշներ**:

գ) «Զ» գիրէն ետք «Դ» դնել: Օրինակ՝ Ա**զդ**ակ, մահա**զդ**, կա**զդ**ուրուիլ, Արտաւա**զդ**:

դ) «Ղ» ու «Յ» գիրերէն ետք «Թ» դնել: Օրինակ՝ խա**յթ**ել, մա**յթ**, փո**յթ**, ճառագա**յթ**, հասո**յթ**, գա**ղթ**ել, թու**ղթ**, շ**ղթ**այ, մա**ղթ**անք, յա**ղթ**ել: Բացառութիւն են՝ այդ եւ խե**ղդ**ել:

Կը մնայ մաղթել, որ դո՛ւք ալ յաղթահարէք ձեր դիմաց ցցուած ուղղագրական դժուարութիւնները ու...չխեղդուիք անոնց յորձանքին տակ:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ...

Սկիզբ՝ էջ 11

ու բանը այս է: Միշտ կը յայտարարենք, որ այսօրուան մեր պետական գաղափարախօսութիւնը թէ՛ Հրանդը սպանած է, թէ՛ 1915-ը ստեղծած մտայնութեան շարունակութիւնն է: Բնականաբար մեր այս ըսածները օդին մէջ ցնդելով չեն անհետանար ... այս առնչութեամբ՝ «հայերէն ներողութիւն կը խնդրենք» ստորագրահաւաքի արշաւ մը կազմակերպեցինք , որ նախապէս անկարելի կը թուէր, սակայն հակառակ բոլոր վտանգներուն, հակառակ սպայակոյտին եւ վարչապետին ցուցաբերած բուռն հակազդեցութեան, հակառակ ամէն կողմէ տեղացող մահուան սպառնալիքներուն, առաջին 24 ժամուան ընթացքին, հինգ հազար մարդ իր ստորագրութեամբ հանդէս եկաւ:

Ս.Գ.- Ըստ նոյնինքն Թուրքիոյ կարգ մը քաղաքական տեսաբաններու յայտնած պաշտօնական տեսակէտներուն, հայերու բնաջնջման ծրագիրը գործադրութեան դրուած է այն պատճառով, որ տարածաշրջանին մէջ հայերու գոյութիւնը մեծ խոչընդոտ մըն էր Թուրքիոյ «Ազգայնամոլ Պետութիւն» իտէալի իրականացման ճանապարհին: Այսօր կ'արժէ հարց տալ, թէ հայերու բնաջնջումով եւ այլ փոքրամասնութիւններու երկրէն բռնի հեռացումով, Թուրքիա կրցա՞ւ իր «Ազգայնամոլ Պետութիւն»ը յառաջացնել:

Պ.Օ.- Թուրքիոյ «Ազգայնամոլ Պետութիւն» ը պատմութեան անցնելու փուլին հասած է ... «Ազգայնամոլ Պետութիւն»ի սահմանումը հետեւեալն է՝ «Ազգայնամոլ Պետութիւն»ը ցեղային-կրօնական լոկ մէկ ամբողջութեամբ կազմուած պետութիւն է եւ զայն իրականացնելու համար ձուլումի կամ ցեղային մաքրագործումներու միջոցով պետութիւն կերտելու միջոցին կը դիմեն: Պետութեան այս տեսակը այլեւս տակաւ պատմութեան կ'անցնի, իր տեղը զիջելով ժողովրդավարական պետութեան, պարզապէս որովհետեւ փոքրամասնութիւններու կամ այլ խմբաւորումներու ինքնագիտակցութեան ի յայտ գալէն ետք, ձուլումը անկարելի կը դառնայ, եւ նոյնիսկ կրնայ հակառակ ազդեցութիւն գործել: Այս առնչութեամբ պէտք է ըսել նաեւ, որ ձուլումը կարելի կը դառնայ, եթէ ազգային - տընտեսական շուկայի ստեղծումը տուեալ փոքրամասնութեան ի յայտ գալէն առաջ ըլլայ, բայց եթէ անկէ ետքէ, ձուլումը անկարելի է: Քրտական ինքնագիտակցութիւնը 1960-ականներուն մէջտեղ եկաւ, մինչ երկրին ազգային - տնտեսական շուկան 1980-ականներէն ետք հիմնուեցաւ... ասկէ մեկնած կարելի կը դառնայ ըսել, որ ձուլումի հասկացութիւնը լաւագոյնս կը բնորոշէ «Ազգայնամոլ Պետութիւն»ի գաղափարախօսութիւնը, որ այսօրուան տուեալներով՝ բացի քրտական ինքնագիտակցութեան ամրակայումէն, ուրիշ ոչ մէկ բանի կը ծառայէ: Այս բոլորը քաղուած են «Իլէթիշիմ»ի կողմէ հրատարակուած «Թուրքիոյ Մէջ Փոքրամասնութիւնները» գիրքէս, ուր յստակօրէն կը ներկայացուին Ազգայնամոլ պետութենէ ժողովրդավարական պետութիւն դառնալու նախադրեալները, որոնք որոշակի տուեալներով կ'արտացոլացնեն Օսմանեան Կայսրութենէն անցումը դէպի 1930-ականներ եւ 1930-ականներէն անցումը դէպի 2000-ականներ, համոզուած ըլլալով, որ այսօրուան բուն վէճը ամենեւին ալ թուրքքիւրտ, սիւննի-ալեւի, յառաջդիմական-յետադիմական կամ այլ խումբերու միջեւ չէ, այլ ժամանակակից դառնալ եւ չդառնալ միտող հոսանքներու միջեւ:

Ս.Գ.- Ձեր կարծիքով, Թուրքիոյ մէջ զուգահեռաբար իմացական զարթօնք ապրողներն ու կրօնական եւ ազգայնապաշտական ըմբռնումներով առաջնորդուողները, դէպի ի՞նչ ուղղութիւններ կ'առաջնորդեն երկիրը :

Պ.Օ.- Մեկնելով աշխարհի տարածքին պարզուած նոյն իրավիճակէն, կրնանք ըսել, որ համաշխարհայնացումը բոլոր ինքնութիւնները ցնցումի ենթարկած է, հետեւաբար, Թուրքիոյ հասարակութեան, մանաւանդ երիտասարդներու իմացական ոլորտը եւս, բաւական խառն պատկեր կը ներկայացնէ, անոնց տրուած դաստիարակութիւնը մուսլումանութուրք ուղղութիւններով է, սակայն ոմանք արեւմուտքցի երիտասարդներու նման կը մտածեն ու կը գործեն, ոմանք ալ մուսլումանական վարքագիծ կը ցուցաբերեն, ինքնագիտակցումի մէկ չափանիշ, կամ մէկ տեսակ չկայ, որ խորքին մէջ լաւ ցուցանիշ է, որովհետեւ այն վայրին մէջ, ուր բոլորը նոյն ձեւով կը մտածեն, հանրային կարծիք գոյութիւն չունենար: Բնականաբար այս վիճակը պիտի շարունակէ այսպէս մնալ, սակայն Ժողովրդավարութեան եւ բազմամշակութայնութեան հասարակաց միջավայր մը պէտք է ստեղծուի, եւ մենք կը փորձենք այդ մէկը կառուցել:

Ս.Գ.- Թէեւ այսօրուան թուրք հասարակութիւնը պատասխանատու չէ 1915-ին կատարուած Հայերու Ցեղասպանութեան, սակայն իր պետական պաշտօնական հանգամանքով եւ ազգայնամոլ տարրով, մաս կը կազմէ ժխտողականութեան եւ ուրացումի քաղաքականութեան գործընթացին: Ի՞նչ գործնական միջոցներով կը պայքարիք պետական քաղաքական տոկմա դարձած այս իրականութեան դէմ:

Պ.Օ.- Ամէն բանէ առաջ կրթութեան համար կը պայքարինք: Այս առնչութեամբ նպատակայարմար կը նկատեմ իբրեւ ուղեցուցային օրինակ բերել, ոչ մէկ տող գրած, սակայն բարոյախօսական մեծ աւանդ թողած մօրուքաւոր Ճէլալին խիստ կարեւոր խօսքը՝ «Այսքա՜ն տգիտութեան դէմ պայքարելու համար միայն կրթութիւն պէտք է...»: Կրնամ ըսել, որ մենք կը ջանանք այս կրթութիւնը ժողովրդավարութեան եւ բազմամշակութայնութեան ուղիով ջամբել, մեր լայնահուն հայեացքներուն թելադրութեամբ կը ջանանք բոլորին ալ սորվեցնել, որ ոչ միայն իւրայիններուն, այլ նաեւ բոլոր անիրաւուածներուն եւ անտեսուածներուն կողքին պէտք է կանգնիլ:

Միւս կողմէն, ձեր ըսածին պէս, անշուշտ որ 1915-ի խայտառակութիւնը իրականացնողը ներկայ Թուրքիոյ ժողովուրդը չէր, սակայն ժխտումի քաղաքականութիւնը ձեւով մը այդ ընթացքին շարունակութեան ծառայեց: Այս ուղղութեամբ, ամէն տեսակ խաղաղ միջոցներով կը փորձենք լուսաբանութիւններ կատարել եւ համապատասխան յայտարարութիւններով հանրութեան մէջ արմատացած ապատեղեկատուութեան եւ ապատեղեակութեան գործօնները քողազերծել: «Հայերէն ներողութիւն կը խնդրեմ» ստորագրահաւաքի արշաւը, մեր տարած պայքարին մէջ կարեւոր միջոց մըն էր հասարակութեան մտայնութեան մէջ ցնցում յառաջացնելու, իսկապէս փորձը ցոյց կուտայ, որ մարդիկ նախ կը ցընցուին, ապա կը սթափին ... հաւատացէք, որ այս է իրականութիւնը, սակայն չեմ գիտեր, թէ այս բոլորը դուրսէն ինչպէ՞ս կ'երեւին, ինչպէ՞ս կը դիտուին եւ ինչպէ՞ս կ'ընկալուին...:

Ս.Գ.- Ի տարբերութիւն մօտիկ անցեալին, մանաւանդ վերջին 10-15 տարիներու ընթացքին, Թուրքիոյ մէջ զարթօնք ապրող, քաղաքացիական ընդդիմութեան ողջախոհ տարրերուն շնորհիւ ձեւաւորուած հանրային կարծիք մը սկսած է գիտակցիլ եւ ճանչնալ տարագիր հայութեան պահանջքները: Ի՞նչ կ'ըսէք այս մասին:

Պ.Օ.- Ընդհանրապէս մարդիկ իրենց չճանչցած անձերուն եւ իրենց չիմացած գաղափարներուն հանդէպ հակազդեցութիւն կը ցուցաբերեն: Այս իմաստով ե՛ս ալ բացառութիւն չեմ կազմեր: Ասկէ մօտաւորապէս 10 տարի առաջ, Սփիւռքը որպէս մէկ ամբողջութիւն կը դիտէի, սակայն յետ տեղի ունեցած զանազան շփումներուս, նկատեցի որ շարք մը սփիւռքներ կան, որոնց մէջ գոյութիւն ունի լուռ մեծամասնութիւն մը: Կը խորհիմ, թէ այս բոլորին մէջ, ոմանց հետ կարելի է լուրջ երկխօսութիւն ունենալ: Այս տուեալը ամենայն պարզութեամբ յստակ դարձաւ Հրանդին սպանութենէն եւ ներողութեան ստորագրահաւաքի արշաւէն ետք, սակայն բնականաբար շուտափոյթ գրկախառնում տեղի պիտի չունենայ, հոն հասնելու համար քիչ մը ժամանակ պէտք է, երկու կողմերն ալ պատմութեան մասին տեղեկութիւններ պէտք է ունենան, եւ այս պարագային բնականաբար թրքական կողմը, ոչ թէ Սփիւռքը այդ տեղեկութիւններուն պէտք ունի: Պատմական յանցանքի այսպիսի ծանրակշիռ բեռէ մը այսքան շուտ ձերբազատիլը դժուար է:

Մարզական

Ռաֆֆի Սիլահեան

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՊՈՒՖՕՆ ՄԱԼՏԻՆԻՆ ՀԱՒԱՍԱՐ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՉԱՓԱՆԻՇ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵՑ

Իտալիոյ հաւաքականի եւ Ճուվենթուս խումբի բերդապահ Պուֆօն Շաբաթ օր մասնակցեցաւ իր մարզական կեանքի 902-րդ պաշտօնական մրցումին, եւ հաւասարեցաւ նախապէս սոյն թիւին հասած Իտալիոյ պատմութեան լաւագոյն խաղացող՝ Փաուլօ Մալտինիին, որ նաեւ 1985-2009 մասնակցած է 902 պաշտօնական մրցումի: Զոյգ խաղացողներուն միջեւ միակ տարբերութիւնը այն է, որ Մալտինին այս թիւը արձանագրած է միայն մէկ ակումբի՝ Միլանի հետ, մինչդեռ Պուֆօն խաղացած է երեք ակումբներու հետ՝ Ճուվենթուս 657 մրցում, Պարմա 220 մրցում եւ Փարիզ սան Ճերման 25 մրցում:

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ 25 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՁԱԽՈՂ ՍԿԶԲՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԸ ԲՈԼՈՐԵՑ

Մարզական վերլուծաբաններու համաձայն, այս տարի Սպանիոյ ախոյեան Պարսելոնայի ընթացքը այդքան ալ յաջող պիտի չըլլայ, որովհետեւ անոր սկզբնական շրջանի հինգ մրցումներուն ալ արդիւնքը այդքան յաջող չէր: Պարսելոնան 15 կէտերու փոխարէն կրցաւ ապահովել միայն 7 կէտ, արձանագրելով երկու յաղթանակ, մէկ հաւասարութիւն եւ երկու պարտութիւն: Բացման հանդիպումին Աթլեթիքօ Պիլպաու խումբէն պարտութիւն կրելէ ետք, Պարսելոնան Շաբաթ երեկոյ կրեց իր երկրորդ պարտութիւնը, այս անգամ Գարանաթայի կազմէն 2-0 արդիւնքով: Յիշենք, որ Ապրիլ ամիսէն ի վեր Պարսելոնան չյաջողեցաւ յաղթական դուրս գալ զինք հիւրընկալած խումբերու դաշտերէն: Վերադառնալով հանդիպումին մանրամասնութեան, Գարանաթայի առաջին կոլը նշանակեց Ռամոն Ազիզը, իսկ տուգանային հարուածով երկրորդ կոլը՝ Ալվարօ Վատիլոնը:

ԻՒՐԻ ՃՈՐԿԱՅԵՒ ՊԻՏԻ ԱՅՑԵԼԷ ԵՐԵՒԱՆ

«Արմենփրէս» յայտարարեց, որ ՖԻՖԱ-ի հիմնադրամի գլխաւոր տնօրէն Իւրի Ճորկայեւ Հոկտեմբերին պիտի այցելէ Հայաստան: Այս մասին դիմատետրի իր էջին վրայ գրած էր նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան:

«Մեր հայրենակից Իւրի Ճորկայեւ նշանակուած է ՖԻՖԱ-ի հիմնադրամի գլխաւոր տնօրէն եւ այս կարգավիճակով 6-9 Հոկտեմբերին կ'այցելէ Հայաստան», գրած էր Փաշինեան:

ՖԻՖԱ-ի հիմնադրամը գործունէութիւն կը ծաւալէ ամբողջ աշխարհի ֆութպոլային ենթակառոյցներու զարգացման համար: Յիշենք, թէ Ճորկայեւ հանդէս եկած է Սթրասպուրկ, Մոնաքօ, Փարիզ սան ճերման, Ինթըր Միլան, Կայզըրսլաուտըրն, Պոլթոն, Պլեքպեռն խումբերուն հետ: Ֆրանսայի հաւաքականին հետ կատարած է 67 խաղ, արձանագրելով 26 կոլ: Հաւաքականին հետ հասած է 1998-ի աշխարհի եւ 2000-ի Եւրոպայի ախոյեանութեան:

ՌՈՄԱՅԻ ՄԱՐԶԻՉԸ ԳՈՎԱԲԱՆԱԾ Է ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԸ

Իտալական Ռոմայի գլխաւոր մարզիչ Փաուլօ Ֆոնսեկան գովաբանական խօսքերով արտայայտուած է «գայլերու» եւ Հայաստանի ազգային հաւաքականի խմբապետ Հենրիկ Մխիթարեանի մասին: *«Մխիթարեան ֆիզիքապէս լաւ պատրաստուած խաղացող է: Ան լաւ մարզական վիճակով մեկնեցաւ Արսենալէն եւ Սասուոլոյի դէմ տեղի ունեցած մրցումին լաւ խաղարկութեամբ հանդէս եկաւ»,* ըսաւ Ֆոնսեկան:

Յիշենք, որ Հայաստանի ֆութպոլի ազգային հաւաքականի աւագ Հենրիկ Մխիթարեանի փոխադրութեան իրաւունքը կը պատկանի Լոնտոնի Արսենալին: Ընթացիկ մրցաշրջանինՄխիթարեան վարձավճարով հանդէս պիտի գայ իտալական Ռոմա ակումբին հետ եւ մրցաշրջանի աւարտին Ռոման ֆութպոլիստին ամբողջական փոխադրութիւնը գնելու իրաւունքը կ'ունենայ:

ՆԱՏԱԼ ՊԻՏԻ ՉՄԱՍՆԱԿՑԻ LAVER CUP-Ի ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Սպանացի թենիս խաղացող Ռաֆայէլ Նատալ պիտի չմասնակցի Ռոճըր Ֆեդերերի հետ Laver Cup-ի զոյգերու խաղին: Մրցաշարքի մամլոյ ծառայութիւնը յայտնեց, որ Նատալին դաստակը վնասուած ըլլալով խորհրդակցած է բժիշկին հետ, որմէ ետք որոշած է չմասնակցիլ խաղային երրորդ օրուան հանդիպումներուն: Անոր փոխարէն Ֆեդերերի հետ պիտի մրցի Ստեֆանոս Ցիցիպասը, նախապէս մրցելով նաեւ ամերիկացիներ՝ Ջոն Իսնըրի ու Ջէք Սոկի հետ: Նիկ Կիրեոսի հետ մենախաղին Նատալը կը փոխարինէ Տոմինիք Տիմը:

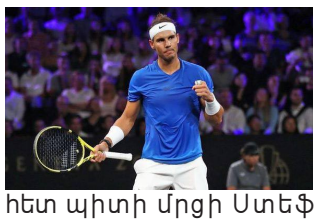

ՈՎ Է ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ ՊԱՏԱՆԻ ԽԱՂԱՑՈՂ ԱՆՍՕ ՖԱԹԻՆ

Թէեւ շատ ժամանակ չանցաւ անոր Պարսելոնայի առաջին խումբ մուտք գործելուն, բայց եւ այնպէս ան կրցաւ անմիջապէս իր գլխաւոր տեղը գրաւել կազմին մէջ եւ դառնալ ամէնէն վտանգաւոր խաղացողներէն մէկը: Կինիայի Պիսաու քաղաքէն 2002-ի ծնունդ Անսօ Ֆաթին, փոքր տարիքին ընտանիքին հետ տեղափոխուեցաւ Սպանիոյ Սիվիլիա քաղաք: 2012-ին մաս կազմեց Պարսելոնայի ֆութպոլի դպրոցին եւ հետեւեցաւ խումբի փորձերուն: Երեք տարուան տեւողութեան, արհեստավարժական իր առաջին պայմանագիրը ստորագրեց 2019-ի Յուլիսին, բայց ան տեղեակ չէր նոյնիսկ որ կրնայ մաս կազմել Պարսելոնայի Բ. կազմին: Իր պաշտօնական առաջին մրցումը կատարեց Ռէալ Փեթիս կազմին դէմ, երբ 16 տարեկան էր: Սոյն մրցումին Անսօն նշանակեց իր առաջին կոլը եւ դարձաւ Պարսելոնայի ամէնէն կրտսեր խաղացողը, որ կը յաջողի կոլ արձանագրել: Մինչեւ այսօր Ֆաթին ոչ մէկ հաւաքականի հետ խաղերու մասնակցած է: Վերջերս Սպանիոյ դաշնութիւնը անոր շնորհած է սպանական հպատակութիւն, զինք երկրի հաւաքականին միացնելու համար:

ՅԱԿՈԲ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ՝ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Հայաստանի ծանրամարտի հաւաքականի անդամ Յակոբ Մկրտիչեան դարձաւ աշխարհի ախոյեան:

Թաիլանտի մէջ տեղի ունեցած աշխարհի մրցումներուն տղոց 89 քգ. ծանրութեան պոկումի վարժութեան, Մկրտիչեան բարձրացուց 167 քգ., իսկ հրումի՝ 208 քգ.: Երկամարտին, 375 քգ. բարձրացնելով, Մկրտիչեան դարձաւ աշխարհի ախոյեան:

«ԳԱՆՁԱՍԱՐ»Ի Ոսպնեակէն

ՍԵՄ-ականներ՝ «Գանձասար»ի արխիւները կ'ուսումնասիրեն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ	ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ	ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ	ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ	ՈՒՐԲԱԹ	ՇԱԲԱԹ	ԿԻՐԱԿԻ
30/9	1/10	2/10	3/10	4/10	5/10	6/10
18° 35°	18° 34°	16° 32°	17° 31°	17° 30°	16° 30°	15° 29°

ՇՆՈՐՀԱՆԴԷՍ «ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՔԵՍԱՊԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՈՅՆԱՆՈՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ» ԳԻՐՔԻՆ

Կազմակերպութեամբ Քեսապի Ազգ. Ուսումնասիրաց Միացեալ Ճեմարանի Հոգաբարձութեան, «Սահակեան» սրահին մէջ (Քեսապի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ կից), 15 Սեպտեմբեր 2019-ի ժամը 12:30-ին, տեղի ունեցաւ Քեսապի Գարատուրան գիւղի զաւակ, Լոս Անճելըսաբնակ Յակոբ եւ Քնար Մանճիկեաններու հեղինակութեամբ «Հարիւրամեակ Քեսապի Ուսումնասիաց Ընկերութեան եւ Նոյնանուն Երկրորդական Վարժարանի»ն հրատարակութեան առաջին հատորին շնորհանդէսը: Հատորը ներկայացուց տողերուս հեղինակը (Կարօ Վ. Մանճիկեան), ներկայութեամբ Քեսապի հոգեւոր հայրերուն, Քեսապի միութիւններու եւ այլ վարչութեանց ներկայացուցիչներուն, վարժարաններու ուսուցչական կազմերուն եւ քեսապահայերու հոծ բազմութեան:

Հատորը լոյս տեսած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տպարանէն՝ Անթիլիաս, 2018-ի վերջերը:

Գիրքը ինը տարիներու ուշացումով լոյս կը տեսնէ: Ուշացման պատճառներէն մէկն է 2014-ի Քեսապի եւ քեսապահայութեան տեղահանութիւնը:

Լաթակազմ, երկու հարիւր էջանի հատորը, շուրջ երկուքուկէս տասնամեակներու պրպտումներու, խմբագրումի եւ այլ աշխատանքներու որպէս արդիւնք, պատմութիւնն է Քեսապի Ուսումնասիրաց Ընկերութեան եւ համանուն վարժարանին, անոնց հիմնադրութեան, հիմնադիրներուն եւ ղեկավարներուն, հոգաբարձական-վարչական կազմերուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն, մինչեւ շրջանաւարտներուն, որոնք տասնեակ տարիներ ծառայեցին Սուրիոյ զանազան վարժարաններուն եւ մանաւանդ Թուրքիոյ հետ Սուրիոյ սահմանագիծին վրայ գտնուող հայահոծ գիւղերուն, ինչպէս Թէլ Ապիատի, Արաբբունարի, Տէրիքի, Տըրպէսիէի եւ նոյնիսկ Գամիշլիի հայկական վարժարաններուն մէջ:

Այստեղ անհրաժեշտ է ընդգծել, որ այս երկրորդական վարժարանը մին էր Սուրիոյ հայկական առաջին երկրորդական ուսումնարաններէն, որուն շրջանաւարտներէն խումբ մը հասան Եւրոպա, այնտեղի համալսարաններուն մէջ մասնագիտանալով եկան ծառայելու Քեսապի թէ այլ բնակավայրերու հայկական վարժարաններուն մէջ:

Հեղինակներէն Յակոբ Կ. Մանճիկեանը՝ հօրեղբայրս, մէկը վարժարանին շրջանաւարտներէն, Հայաստանը, Հայ ժողովուրդը, Արարատը եւ այլն, որպէս իր «պաշտամունքի կուռք» կը ներկայացնէ: Ասոնցմէ զատ իր սըրտին մէջ պաշտամունքի առարկայ ունէր Քեսապը, իր Կասիոս բռնագրաւուած լեռով: Այս բոլորէն պարտադրաբար հեռացած էր 1950-ին:

Հեղինակներուն գրիչին արգասիքն են այլ վեց հատորներ, հայերէնէ անգլերէն թարգմանութիւններ, նուիրուած Հայոց Մեծ Եղեռնի գրադարանին, ինչպէս նաեւ ՀՅԴ-ի 100-ամեակին նուիրուած, երկհատոր մեծածաւալ՝ Յուշամատեան-Յեղափոխական պատկառելի հատորները:

Յակոբ Մանճիկեան Ամերիկայի արեւմտեան շրջանին ու անոր ազգային-կուսակցական կեանքին հանրածանօթ դէմքերէն է:

Որպէս ՀՅԴ-ի շրջանի ԿԿ-ի անդամ, եղած է գործակիցը Սողոմոն Թեհլիրեանի եւ նման քաղցրանուն գործիչներու:

Ան անդադար եղած է շրջանին միութիւններուն հիմնադիր-կազմակերպիչ մարմիններուն մէջ՝ ՀՄԸՄ-ի, Համազգայինի մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Հայ Ազգային Ռատոյի, Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Յանձնախումբին (այժմ Հայ Դատի Յանձնախումբ ANCA-ի եւ այլն: Հեղինակներէն է Մոնթէ Պելլոյի Մեծ Եղեռնի յուշակոթողին, նշանաւոր է նաեւ որպէս հրապարակախօս եւ մնայուն գործակից «Ասպարէզ» օրաթերթին:

Կեանք մը ամբողջական նուիրումի՝ իր ազգին, հայրենիքին, ծննդավայրին թէ գաղթավայրին: Այդ նուիրական բազմակողմ երթին համար պարգեւատրուած է ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Կաթողիկոսին կողմէ «Մեսրոպ Մաշտոց»ի շքանշանով, ինչպէս նաեւ մեծարուած է ԱՄՆ-ի քոնկրէսմաններու կողմէ,

2005-ին եւ 2014-ին:

Ան գլխաւորած է Քեսապի Ազգ. Ուսումնասիրաց Միացեալ Վարժարանի (այժմ Ճեմարան), նոր շէնքի կառուցման համար Ամերիկայի հանգանակիչ մարմինը:

Հատորին խմբագրումին եւ այլ աշխատանքներուն իր բաժնեկիցը հանդիսացած է իր կողակիցը՝ Քնար Աւետեան-Մանճիկեանը, իրենց գործակիցը եղած է իր աւագ դուստրը՝ Թամարը, իսկ հեռակայ Քեսապի մէջ իր գործակիցները հանդիսացած են տողերուս հեղինակը, բայց մանաւանդ անոր կողակիցը՝ Սեւան Ասատուրեան-Մանճիկեանը, որ տարած է բանահաւաքումի դժուարին աշխատանքը:

Հատորը լոյս տեսաւ մեկենասութեամբ ԱՄ Էմիրութենէն Տէր եւ Տիկ. Սեպուհ եւ Սիլվա Մանճիկեաններու, որոնք ներկայ էին շնորհանդէսին: Աւելցնենք որ Սեպուհ Մանճիկեան ալ իր կարգին հանդիսացած էր ԱՄ Էմիրութիւններու մէջ Ճեմարանի նոր շէնքին համար կատարուած հանգանակութեան գլխաւոր կազմակերպիչներէն մէկը:

Հեղինակները գործակիցներուն եւ մեկենասներուն ուղղուած իրենց շնորհակալական գիրը արձանագրած են հատորին սկիզբը:

Հատորին սկիզբը տեղադրուած են Քեսապի Գարատուրան գիւղի միջերկրականեան ժողովախորշի երկու նկարներ, Քեսապի վարչական շրջանի քարտէզը, իսկ աւարտին՝ Քեսապի Կասիոս լերան հպարտ ու փառատեսնկարը:

Առաջին էջերուն վրայ տեղադրուած է ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Կաթողիկոսին կողմէ հեղինակին շնորհուած Ս. Մաշտոցի շքանշանին կոնդակը եւ օրհնագիրը:

Այնուհետեւ կը կարդանք Քեսապի Ազգ. Ուսումնասիրաց Ճեմարանի Հոգաբարձութեան եւ Տնօրէնութեան Երախտագիտութեան գիրը, որոնց կը յաջորդեն հեղինակին կենսագրական էջերը, գործակիցներուն ուղղուած շնորհակալական խօսքը եւ ապա գիրքին յառաջաբանը:

Գիրքը կը բաղկանայ 34 գլխաւոր գլուխներէ, որոնցմէ 28-ը մանրամասն պատմումն է վարժարանին 30-ամեայ երթին, իր փուլերով:

Այնտեղ մեծ տեղ յատկացուած է ընկերութիւն եւ վարժարան հիմնելու տուն տուող պատճառներուն, հիմնադիրներուն, յատկապէս Ովսիա Սաղտըճեան՝ «Տայի»ին, ղեկավար դէմքերուն, ուսուցիչներուն, նոր շէնքի կառուցման մանրամասնութիւններուն, «Ուսումնասիրաց»ի աշխարհացրիւ մասնաճիւղերուն, շրջանաւարտներուն...:

Վերոյիշեալ դերակատարներուն կենսագրական տողերուն կողքին տեղադրուած են անոնց նկարները եւ կարգ մը շրջանաւարտներու վկայականները:

Հատորը հարստացուած է պատմական շէնքին եւ անոր կապուած զանազան առիթներու հանդիսութեանց, ուսուցչական թէ ղեկավար կազմերու բազմաթիւ հնամաշ նկարներով-խմբանկարներով:

Յատկանշական լուսապատճէններ կան.

-ՆՍՕՏՏ Սահակ Կաթողիկոսի օրհնագիր-նամակը 1928-ին, ուղղուած Հոգաբարձութեան եւ Տնօրէնութեան (Այստեղ մէջբերենք, թէ բնօրինակը մեծ ուրախութեամբ տրուեցաւ ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Վեհափառին, տրամադրելի Կաթողիկոսարանի արխիւատան).

-Վարժարանին ներքին կանոնագիրը:

-Հայ Աւետարանական վարժարաններու հոգաբարձու կազմերուն հետ ստորագրուած տեղեկագիրներ՝ դասանիւթերու միատեղ պատշաճեցման եւ համադրման համար.

-Պետական արտօնագրի եւ վաւերացման գիրի հրամանագիրները, ֆրանսական հոգատարութեան համապատասխան գրասենեակներէն:

-Ընկերութեան Կեդրոնական եւ մասնաճիւղերուն միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւններէն նմուշներ:

-Վարժարանի աշակերտութեան արձանագրութեան տոմար-ցանկեր:

Գիրքին նիւթերուն գլխաւոր աղբիւրները հանդիսացած են հետեւեալները.

- Տոքթ. Ալպերթ Աբէլեանի աւարտաճառը.

- Տոքթ. Յակոբ Չոլաքեանի Քեսապին նուիրուած հատորներուն մէջ տեղ գտած առնչուած նիւթեր.

- Լիբանանի քեսապցիներու Ուսումնասիրաց Միութեան «Քեսապ» ալպոմին (1955-ին) մէջ տեղ գտած արձանագրութիւններ, անստորագիր, սակայն հաւանաբար Գերշ. Դերենիկ Արք. Փոլատեանի գրչին արգասիքը ըլլան անոնք:

- Ե. Քասունիի Քեսապին վերաբերող արձանագրութիւնները.

- Տոքթ. Աւետիս Ինճէճիկեանի (մէկը գլխաւոր հիմնադիրներէն), հօրս յանձնած արխիւներու ծրարը, ինչպէս նաեւ անոր վարժարանին նուիրուած յօդուածը՝ լոյս տեսած «Արեւելք» օրաթերթին մէջ.

- Սեւան Ասատուրեան-Մանճիկեանի պահպանած արխիւներու եւ նկարներու հաւաքածուն.

- Բերանացի, հաւաստի պատմումներ ու վկայութիւններ, հեղինակին կողմէ հաւաքագրուած:

Հատորին վերջին գլխուն խորագիրն է «Սեւ Մութ Ամպեր Կասիոս Լերան Գագաթին», որ թէեւ վարժարանին սահմանափակման պատմութիւնն է, սակայն մասնակի պատմութիւնն է Մուսա Լերան շրջանին, իմա՝ Ալեքսանտրէթի Սանճագի անջատումը Սուրիայէն, եւ մուսատաղցիներուն մէկ ստուար մասին, անոնց ցամաքի ճամբով, Քեսապէն անցնելով, այնտեղ կանգ առնելով, դէպի Լիբանան՝ Այնճար ուղեւորման մասին, հոն տեղ գտած է նաեւ Բ. Աշխարհամարտին անդրադարձը շրջանի վարժարանին վրայ:

Աւարտին մօտենալով եւ եզրակացնելով պէտք է արձանագրել, որ 1910-ին ճամբայ ելած Ուսումնասիրաց ընկերութեան կայացման գործին ետեւ պէտք է փնտռել Սիմոն Զաւարեանի կախարդական շունչը, որ իր Կիլիկեան շրջապտոյտին ընթացքին (որպէս Կըրթասիրաց Ընկերութեան լիազօր), դէպի Լիբանան իր ճամբուն վրայ Քեսապ հանդիպելով կրցած էր գտնել այն պարարտ հողը, հիմնադիրներու խումբը, հոն ցանելու սերմը, որուն աճով քեսապահայութիւնը ստացաւ «Ուսումնասիրաց»ի ծիլերն ու հասկերը:

Օրուան ՀՅ Դաշնակցութեան Քեսապի Կոմիտէի նախաձեռնած առաջին գործը եղաւ հիմնել անկողմնակալ ընկերութիւնը: Կոմիտէն գնելով Քեսապի ժողովրդային Տան (այժմու «Գրադարան»ի) շէնքը, զայն ծառայութեան դրաւ որպէս վարժարանի անդրանիկ շէնք: 1924-1928, երբ գնելով «Ուշբաղէն» կոչուած բլրակն ու դաշտը կարելի եղաւ հոն կառուցել ամեհի եւ հպարտ շէնքը, անոնց երկրորդ գործը եղաւ գնել «Գէյփինկէօր» կոչուած վայրի կալուածը, որ որպէս ագարակ պիտի հանդիսանար վարժարանին եկամտաբեր գլխաւոր աղբիւրը:

Վարժարանին ամեհի շէնքը հանդիսացաւ վերոյիշեալ ծրագիրներուն յաջորդող գործերէն մին:

Անոնց 1910-ին ճամբայ ելած երթին թափը առժամապէս կասեցաւ 1915-ի Եղեռնին, երբ 7500 բնակիչ ունեցող Քեսապը կորսնցուց մօտ իր 5000 զաւակները, սակայն այս երթը վերագտաւ իր սուրացող թափը, 1924-ին:

Նոյն այս վարժարանին շրջանաւարտներէն հանդիսացան բազմաթիւ ազգայիններ եւ կրօնաւորներ, որոնց գլխաւորը հանդիսացաւ ՆՍՕՏՏ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Վերոյիշեալ նուիրեալներու փաղանգին, անձուրացներու բանակին, մէկ խօսքով սերունդի մը պատմութիւնն է այս հատորը: Գիրքը Քեսապի պատմութեան մէկ փայլուն շողն է, ցոլքը: Այդ փայլուն ցոլքը այդ սերունդին անմահութեան փայլքն է:

Այս հատորը մեր մեծ հայրերուն, մայրերուն լուսաւոր ջահին փոխանցումն է մեր սերունդին միջոցաւ, յաջորդ սերունդներուն:

Զաւարեանի եւ անոր գաղափարակիցներու ջահն ու շունչն է գալիքներուն:

Կարօ Վ. Մանճիկեան